

**NAFARROAKO UDAL ETA
KONTZEJUN FEDERAZIOA**

**FEDERACION NAVARRA
DE MUNICIPIOS Y CONCEJOS**

**TOKI ADMINISTRA-
ZIOARI BURUZKO
IKASTAROA UDALKIDE
BERRIENTZAT**

2019ko ekaina

AURKIBIDEA

NAFARROAKO TOKI ENTITATEAK.....	3
UDALERRIA	4
Udalerriaren kontzeptua.....	4
Udalerriaren osagaiak	5
Udalerriaren eskumenak.....	8
Udalaren antolamendua	12
Udalaren funtzionamendua	21
Udalerria: harremanak.....	29
Udaleko langileak.....	32
BESTE TOKI ENTITATE BATZUK.....	36
Kontzejua.....	36
Mankomunitateak	39
Eskualdeak.....	40
TOKI JARDUERAK, ZERBITZUAK ETA OBRAK.....	41
Esku-hartzearen jarduera.....	41
Zerbitzu publikoak	43
Sustapenaren jarduera.....	47
TOKI ENTITATEEN ONDASUNAK	48
Aplikatu beharreko araudia	60
Toki entitateen baliabideak	61
Aurrekontuen egonkortasuna.....	70
Aurrekontuaren eta kontabilitatearen kudeaketa	72
Tributuen kudeaketa	80

NAFARROAKO TOKI ENTITATEAK

Toki Administrazioari buruzko 3. artikulua¹, Nafarroako Toki Administrazioa Berrantolatzearen 4ko 4/2019 Foru Legeak emandako idazketa berriari jarraikiz, ezartzen du ezen, udalerriaz gain, hura baita Foru Komunitateko oinarrizko toki entitatea, honako hauek ere Nafarroako toki entitateatzat jotzen direla:

- a) Kontzejuak
- b) Elkarte tradizionalak.
- c) Mankomunitateak.
- d) Planifikazio Orokorreko Mankomunitateak.
- e) Eskualdeak.

Lege horrek indarra hartu zuenetik, barrutiek eta zerbitzuen batasunek galdu dute toki entitate izaera, eta eskualdek, berriz, eskuratu.

¹ Nafarroako Toki Administrazioa Berrantolatzearen 4ko 4/2019 Foru Legearen bidez, aldaketak egin dira Nafarroako Toki Administrazioari buruzko Foru Legean eta Nafarroako Toki Ogasunei buruzko Foru Legean. Hori dela eta, behin eta berriz aipatuko dugu lege hori, baita ekarri dituen aldaketak ere. Aldaketok, nagusiki, toki entitateen motak eta tipologia, idazkaritzako eta kontu-hartzaitzako langilerian eta toki ogasunean egin dira.

UDALERRIA

Udalerriaren kontzeptua

Estatuaren lurralde-antolaketa oinarriko toki entitatea da. Afera publikoetan herritarrek parte hartzeko bide hurbilena da, herritarrek ordezkatzeko dituzte, eta herritarren interesak autonomiaz elkartzen eta kudeatzen dituzte.

Bestela esanda:

- Estatuaren lurralde-administratioko hiru mailetako bat da. Alegia, benetako administrazioa da, Estatua eta autonomia-erkidegoa diren bezalaxe.

- Herritarrengandik hurbilen dagoen lurralde-administratioa da.

- Hurbiltasun horren ondorioz, herritarrek afera publikoetan parte hartzeko duten lehen mekanismoa da. Halaber, herritarren interesak gehien eta hobekien betetzen dituen administratioa da, herritarren oinarri-oinarriko premiak asetzen dituen.

- Autonomiaz egiten da herritar-taldearen kudeaketa edo auto-kudeaketa udalaren antolamenduaren bitartez.

Udalerriaren osagaiak

Udalerriak hiru osagai hauek ditu:

- *Lurraldea*: Udalerriaren eremu fisikoa da, non bere eskumenak erabiltzen baititu.
- *Biztanleria*: Gizartea osatzen duten pertsonak dira; udalak haien interesak zaindu eta kudeatzen ditu.
- *Antolamendua*: Udalerriari bere xedeak lortzeko bide ematen dion tresna da. Hau da, udalaren eskumenen kudeaketa bere gain hartzen duen egitura.

Lurraldea

■ Udalerriarentzat, lurralde-entitatea den aldetik, lurraldea funtsezko elementua da; hura gabe, ez litzateke udalerria.

■ Hori dela eta, toki entitate baten lurraldean gertatzen diren aldaketek udalerria desagertzea ekartzen ahal dute udalerriak lurralde osoa galtzen badu.

■ Lurraldea aldatzeko moduak:

- Udal mugapera lur gehiago gehitzea (eransketa).
- Udal mugapearen azalera gutxitzea (bereizketa). Bereizketa hori beste udalerrri batzuen azalera handitzeko (eransketa) edo udalerrri berri bat sortzeko izan daiteke.

- Hainbat entitatek bere lurralde osoak elkartzea (entitateak bat egitea) edo entitate baten udal mugape osoa beste batean edo batzuetan txertatzea.
- Udalerrien txertatzeek eta bat egiteek berekin dakarte toki entitatea, bere horretan, azkentzea; izan ere, txertatutako edo bat egindako entitateak bere lurralde osoa galtzen du.

Biztanleria

- Udalerriko herritarrek osatzen dute.
- Udalerriko biztanleak dira udal erroldan izena emanda daudenak. Herritarrak zer udalerritan duen ohiko bizitokia, horko erroldan eman behar du izena. Udalerri batean baino gehiagotan bizi denak, zeinetan ematen duen denbora gehien urtean, horretan eman beharko du izena. Erroldan izena eman eta une berean lortzen da herritar izaera.
- Udal errolda, udalerraren biztanleen erregistro-euskarria, erregistro administratiboa da. Bertan jasotako datuek frogatzen dute udalerrian eta bertan adierazitako helbidean bizi dela herritarra. Udalari dagokio udal errolda eratzea, horren mantentze-lanak egitea, berraztertzea eta zaintzea.

Antolamendua

- Udalerriak, bere xedeak betetzeko, antolamendua behar du. Alegia, udalaren eskumenak zenbait organoren esku paratu behar dira.
- Hauek dira udal antolamenduaren ezaugarriak:
 - Ordezkaritza-izaera.
 - Eraketa eta/edo bokazio demokratikoa: udala osatzen dutenak sufragio unibertsalez aukeratuak izan dira,

edo herritar guztiak dira udalaren parte, edo erabakietan parte hartzen dute.

- Autonomia du bere burua antolatzeko eta dagozkion eskumenak betetzeko.

■ Udalerriaren gobernu moduak:

- Udala:

- 101 biztanle edo gehiago dituzten herriak: alkateak eta zinegotziek osatzen dute udala.
- 100 biztanletik beherako herriak: alkateak eta 2 zinegotzik osatzen dute, nahiz eta, orain arte, 100 biztanletik beherako herri guztiek bazuten Kontzeju Irekiaren araubide berezia.

- Kontzeju Irekia:

- Honako hauek baino ezin dute Kontzeju Irekia izan:
 - a) Tradizioz eta beren borondatez erregimen berezi hori duten udalerriak.
 - b) Kokapen geografikoagatik komenigarria denean.
 - c) Lege baldintzak beteta, araubide horrekin jarraitzea erabakitzen duten 100 biztanletik beherako udalerriak:
 - a. Zinegotzi hautetsiek erabakita eraketa-bilkuraren ondoren.
 - b. Herritarren gehiengoak erabakita.

Udalerriaren eskumenak

Kontzeptua eta motak

■ Eskumenaz ari garenean, hura nori esleitzen diogun, horrexek erabakiak hartzeko duen gaitasunaz ari gara. Azken finean, toki administrazioari dagokionez, administrazio batek zenbait jardun egiteko nahiz herritarrei zerbitzu zehatzak emateko duen gaitasuna hartuko dugu eskumentzat.

■ Eskumen klaseak:

• Berezko eskumenak:

- Legeak toki entitateari zuzenean esleitzen dizkien horiek.
- Autonomiaz erabiltzen dira, nork bere eratzukizunpean.

• Eskumen eskuordetuak:

- Legeak beste administrazioei esleituta, administrazio horiek toki entitateen esku uzten dituzte denbora baterako.

Berezko eskumenak

■ Toki Araubideko Oinarriari buruzko Legeak ez ditu modu itxian zehazten udalerrien eskumeak; aitzitik:

- Aipatzen du, herrien interesak ukitzeagatik, zer gaitan izanen duten eskumena toki udalbatzek.
- Aipatzen du zer zerbitzu (gutxieneko zerbitzuak) eman behar duten nahitaez udalerriek.

■ Zer gaitan esleitzen dizkieten legeek eskumenak udalerriei²:

- Hirigintza.
- Hiri ingurumena; parkeak eta lorategiak; hiri hondakin solidoen kudeaketa; hotsaren, argiaren, beroaren eta eguratsaren kutsaduraren kontrako babesa hiri eremuetan.
- Ur hornidura eta hondakin uren hustuketa eta tratamendua; argiteria publikoa; kaleetako garbiketa; eta hondakinen bilketa eta tratamendua.
- Bidaiarien garraio publikoa.
- Kultura, aisialdi jarduerak eta turismoa.
- Irakaskuntzaren programazioan parte hartzea, baita ikastetxeen eraikuntzak eta sostenguan ere.
- Premia sozialaren egoerak ebaluatzea eta txostena egitea eta berehalako arreta ematea gizartetik baztertuta daudenei edo egoteko arriskua dutenei.
- Udaltzaingoa, babes zibila eta suteak prebenitu eta itzaltzea.
- Trafikoa, ibilgailuen aparkalekua eta mugigarritasuna. Hiri garraio kolektiboa.
- Toki interes eta esparruko turismo jardueraren sustapena eta informazioa.
- Feriak, hornidurak, azokak, lonjak eta kalez kaleko salmenta.
- Osasungarritasun publikoa babestea.
- Hilerriak eta hileta jarduerak.
- Kirola sustatzea eta kirol nahiz aisialdi instalazioak.
- Kultura sustatzea eta ekipamendu kulturalak.

² Toki Araubideko Oinarriei buruzko Legearen 25. artikulua oraingo idazketari dagokio eskumen horien zerrenda. Toki Administrazioaren Arrazionalizazioari eta Jasangarritasunari buruzko abenduaren 27ko 27/2013 Legeak aldatu zuen artikulua hori, udal eskumenak mugatu baitzituen alor batzuetan, besteak beste berdintasunean. Dena dela, eskumen hori berriz esleitu zitzaion udalerriei, adierazi bezala esleitu ere.

- Nahitaezko eskolatzea betetzen dela zaintzea, besteekin batera, eta kasuan kasuko hezkuntza admintrazioekin kooperatzea beharrezko orubeak lortzearren ikastetxe berriak eraikitzeko. Haur Hezkuntzako, Lehen Hezkuntzako edo Hezkuntza Bereziko ikastetxe publikoen eraikinetako kontserbazioa, mantentze-lanak eta zaintza, Udalaren titulartasunekoak direnean.
 - Herritarren partaidetza sustatzea udal mugartean informazioaren eta komunikazioen teknologiak erabiltzeko eraginkortasunez eta modu jasangarrian.
 - Jarduketak berdintasuna sustatzeko gizonen eta emakumeen artean, baita genero indarkeriaren kontra ere.
- Gutxieneko zerbitzu hauek eman behar dituzte udalerriek nahitaez, biztanleriaren arabera:
- Udallerri guztiak:
 - Kaleko argiteria.
 - Kaleko garbiketa.
 - Hilerria.
 - Ur hornidura.
 - Hondakinen bilketa³.
 - Estolderia.
 - Kaleko zoladura.
 - Elikagaien eta edarien kontrola.
 - Hiriguneko sarbidea.
 - 5.000 biztanletik gorako udallerriak:
 - Parke publikoak.

³ Apirilaren 21eko 10/1998 Legeak, 4.3 artikuluan, ezartzen du udalerriei dagokiela, nahitaezko zerbitzu gisa, hiri hondakinak bildu, garraiatu eta deuseztatzea, gutxienez, kasuan kasuko ordenantzetan jaso bezala, Toki Araubideko Oinarriari buruzko Legearen 26. artikulua berariaz indargabetu gabe.

- Azoka.
 - Liburutegia.
 - Hondakinen tratamendua.
- 20.000 biztanletik gorako udalerriak:
 - Babes zibila.
 - Kirol instalazioak.
 - Gizarte zerbitzuak.
 - Suteak prebenitzea eta itzaltzea.
 - 50.000 biztanletik gorako udalerriak:
 - Bidaiarien garraio kolektiboa.
 - Ingurumenaren babesa

Eskumen eskuordetuak

- Eskumen hauek eskuordetzen ahal zaizkie toki entitateei:
 - Estatuak.
 - Autonomia erkidegoa⁴.
 - Beste toki entitate batzuk.

Udal eskumenen azterlana osatzeko, Nafarroako Toki Administrazioa Berrantolatzeke Foru Legea hartu behar dugu kontuan. Dagokionean azalduko den bezala, lege horrek aurreikusten du eskualdeak sortzea, eta haien eskumenak arautzen ditu. Udal eskumenei dagokienez, aintzat hartu behar da berezkozat jotzen dizkiela eskualdeei egun udalerriek modu mankomunatuak ematen dituzten zerbitzu batzuk.

Honako hauek dira: lehen mailako arretako gizarte zerbitzuen zati handi bat, goi hornidura eta hondakinen tratamendua, eta idazkaritzaren eta kontu-hartzaitzaren zerbitzuak atalaz batzuetatik beherako udalerrietan, udaletako langileei heltzean ikusiko dugun bezala.

⁴ Toki Araubideko Oinarriari Buruzko Legeak gaien zerrenda bat jasotzen du orain, zeinak Estatuak edo autonomia erkidegoek udalerrien esku utz baititzakete.

Gainera, aurreikusten da udalerriek eskuordetzen dizkieten beste eskumen batzuk ere erabil ditzaketela eskualdeek.

■ Eskuordetutako eskumenen ezaugarriak:

- Eskuordetza egiten duen entitateak zuzendu ditzake eskuordetutako zerbitzuak, jarraibide orokorrak ezarriz, eta, halaber, kontrol mekanismoak paratu.
- Eskuordetzak ondorioak izateko, toki entitateak onartu behar du, salbu eta legeak ezarrita bada, baina, halako kasuetan, finantzazioa ere ezarri beharko da, eta, horretarako, zuzkidura izan beharko du eskuordetza egiten duen administrazioak bere aurrekontuetan.

Udalaren antolamendua

Bere burua antolatzeko ahalmena

Oro har, Estatuak toki araubideari buruz duen oinarrizko legedia dute aplikatzeko Nafarroako udalerriek; eta horretaz, Nafarroako Toki Administrazioari buruzko Foru Legeak honako hau dio:

- Estatuak ezarritako xedapenetara makurtzen direla udal antolamendua, udalaren organoen eraketa eta administrazioa.
- Legedi orokorrean xedatutakoa betez erabiliko direla udalerrien gobernu-organoen eta administrazio-organoen eskudantziak, ezertan galarazi gabe foru legean jasotako espezialitateak.

Udalaren antolamenduaz jarraian jaso ditugun laburpenean ez dira bildu hiri handietarako (Nafarroaren kasuan, Iruñea baino ez) aurreikusitako araubidearen berezitasun berekiak (Toki Araubidearen Oinarriak arautzen dituen 7/1985 Legearen X.

Tituluan aurreikusten dira, 57/2003 Legeak emandako idazketaren arabera).

Beharrezko antolakuntza

- Udal guztiek organo hauek izanen dituzte:
 - Alkatea.
 - Alkateordeak.
 - Osoko Bilkura.
 - Tokiko Gobernu Batzordea (ezinbestean soilik 5.000 biztanletik gorako udalerrietan).
 - Azterketa, txosten edo segimendu organoak (ezinbestean soilik 5.000 biztanletik gorako udalerrietan).
 - Berariaz, urteko kontuak onartzeko prozeduran parte hartzeko, Kontuen Batzorde Berezia egonen da.

■ **Alkatea** udalbatzako burua da, eta eginkizun hauek dagozkio:

- Udal gobernua eta administrazioa zuzentzea (*).
- Udala ordezkatzeta.
- Osoko bilkurak deitzea eta horien buru izatea (hauteskunde eta tokiko araubideari buruzko legeriak espresuki salbuetsitako kasuetan izan ezik), baita Tokiko Gobernu Batzordearen eta beste edozein udal organoren buru ere, eta kalitateko botoaren bitartez berdinketak haustea.
- Udal zerbitzuak eta obrak zuzendu eta bultzatzea.
- Bandoak ematea (*).

- Ekonomia kudeatzea onartutako aurrekontuaren arabera; bere eskumenen barnean, gastuak erabakitzea; kreditu-eragiketak hitzartzea, betiere, legeak adierazten dituen salbuespenekin, baldin eta aurrekontuetan jasota badaude eta ekitaldi ekonomiko bakoitzeko zenbateko metatuak gainditzen ez badu baliabide arrunten %10, diruzaintzakoak salbu, horiek ere egin ahal izanen baititu eragiketa bizien zenbateko metatuek gainditzen ez badute une bakoitzean aurreko ekitaldiko diru-sarrera likidoen %15; ordainketak agintzea eta kontuak ematea.
- Langileen arloari dagokionez:
 - Enplegu publikoaren eskaintza onestea.
 - Langileak aukeratzeko eta lanpostuak betetzeko lehiaketarako proben oinarriak onestea.
 - Finkoak eta aldizkakoak ez diren ordainsarien banaketa.
 - Langile guztien buru izatea.
 - Langileak izendatzea eta zehapenak ezartzea, funtzionarioak zerbitzutik bereiztea eta langileak kaleratzea barne; bi kasu horietan, erabakiaren berri emanen dio Osoko Bilkurari, horrek egiten duen lehen bileran.
- Udaltzaingoaren buru izatea.
- Osoko Bilkurari berriaz ez dagozkion plangintza orokorreko garapen plangintzako tresnak onestea, baita hirigintza kudeaketarako tresnak eta urbanizazio proiektuko tresnak ere (*).
- Ekintza juridiko eta administratiboak gauzatzea, eta udala babestea bere eskumenekoak diren aferetan, eta, premiazkoa bada, baita Osoko Bilkuraren eskumenekoak diren aferetan ere. Kasu horretan, horren berri emanen dio Osoko Bilkurari horrek berrets dezan (*).

- Osoko Bilkurari proposatzea kaltegarritasun deklarazioa egitea haren eskumenekoak diren gaiez (*).
- Beharrezko neurriak hartzea bere kasa katastrofe egoeran, eta horren berri ematea behereala Osoko Bilkurari (*).
- Zigorrak jartzea bere agintea ez betetzeagatik edo udal ordenantzak haustegatik, eskumen hori beste organo batzuei emana ez dagoenean izan ezik.
- Kontratazio eta lagapen mota guztiak, baldin eta, batetik, zenbatekoak gainditzen ez badu aurrekontu arrunteko baliabideen %10, edo, kasu guztietan, sei milioi euro (urte batetik gorakoak barne), horien iraupena lau urtetik gorakoa ez denean, eta, bestetik, metatutako zenbatekoak gainditzen ez badu aipatutako portzentajea (lehen ekitaldiko aurrekontuaren baliabide arruntei dagokienez), ezta aipatutako zenbatekoak ere.
- Obra eta zerbitzu proiektuak onestea, horiek kontratatzeko edo esleitzeko eskumena badu, eta aurrekontuan jasota badaude.
- Ondasun higigarriak eta higiezinak erostea, horien zenbatekoak aurrekontuaren baliabide arrunten %5 gainditzen ez badute. Halaber, udalburuari dagokio ondasun horiek besterentzea toki entitatearen xedeetarako beharrezkoak ez direnean, eta besterentzearen zenbatekoak gainditzen ez duenean aurrekontuaren baliabide arrunten %5.
- Lizenziak ematea, lege sektorialek eginkizun hori berariaz Osoko Bilkurari edo Tokiko Gobernu Batzarrari eman ezean.
- Udalaren erabakiak argitaratzeko, betetzeko eta betearazteko agintzea.

- Alkateordeak izendatzea.
- Legeek berariaz ematen dizkioten gainerakoak, eta legeek udalerriri ematen dizkiotenak, horien organo jasotzailearen izendapenik egiten ez duenean.

Alkateak bere eginkizunak eskuordetu ditzake, honako hauek izan ezik: Osoko Bilkurak eta Tokiko Gobernu Batzordea deitzea eta horietan buru izatea, kalitatezko botoa erabiliz berdinketak haustea, kreditu-eragiketak ituntzea, langile guztien buru gorena izatea, funtzionarioak zerbitzutik bereiztea eta langileak kaleratzea eta (*) marka dutenak. Orobat, plangintzari buruzko eginkizunak eskuordetu ditzake, baina Tokiko Gobernu Batzordeari soilik, halakorik balego.

■ **Alkateordeek** alkatea ordezkatzeko dute, izendapenaren hurrenkeran, alkaterik ez dagoenean edo kanpo edo eri dagoenean.

■ Alkateak izendatuko ditu alkateordeak, Tokiko Gobernu Batzarreko kideetatik aukeratuta (halakorik balego), edo, bestela, zinegotzietatik.

■ Alkateordeek, alkatea ordezkatzeko gain, alkateak bere kasuan eskuordetuko dizkien eginkizunak beteko dituzte.

■ Alkateak eta hark libreki izendatutako zinegotziek osatzen dute **Tokiko Gobernu Batzordea**; izendatutako zinegotzien kopuruak ezin du, inola ere, legezko zinegotzi kopuruaren herena gainditu.

■ Alkateak libreki izendatu eta kargubabetzen ditu Tokiko Gobernu Batzarreko kideak eta horren berri eman behar dio Osoko Bilkurari, hura jakinaren gainean egon dadin.

■ Gobernu Batzarraren berariazko eginkiziuna da alkateari laguntzea eta aholku ematea bere eginkizunetan. Gainera, beste udal organoek eskuordetuko dizkioten eginkizunak beteko ditu, edo, aurrerantzean legeak emanen dizkionak.

■ **Azterketa, txosten eta jarraipen organoek** helburu izanen dute azterketak, txostenak eta kontsultak egitea Osoko Bilkuraren onspenera jarriko diren gaiez eta segimendua egitea alkatearen, Tokiko Gobernu Batzarraren eta ordezkaritza duten zinegotzien kudeaketari, ezertan galarazi gabe Osoko Bilkurari dagozkion kontrol eskumenak.

■ Udalbatza osatzen duten alderdi politiko guztiek eskubidea izanen dute organo horietan parte hartzeko, eta, hala, alderdi horietako zinegotziek parte hartuko dute horietan, osoko bilkuran duten proportzio berarekin.

■ **Osoko Bilkura** toki entitatearen gobernu organo gorena da, eta zinegotzi guztiek osatzen dute, alkatea buru dela.

■ Honako eskudantzia hauek dagozkio Osoko Bilkurari:

- Gobernu organoen kontrola eta fiskalizazioa (*).
- Honako gai hauei buruz erabakitzea: udalerrien arteko erakundeetan parte hartzea; udalerriaren mugarteak aldatzea; toki entitate txikiak edo organo kontzentratu gabeak sortzea nahiz deuseztatzea; hiriburutza edo izena aldatzea; udalerriaren ikurrak hartzea edo aldatzea (*).

- Plangintza orokorra hasiera batean onestea eta planen eta gainerako antolamendu-tresnen udal tramitazioari bukaera ematea onestea (*).
- Erregelamendu organikoa eta ordenantzak onestea (*).
- Zerga izaerako baliabide propioak zehaztea; aurrekontuak onestea eta aldatzea; bere eskumenen arloko gastuak antolatzea; eta kontuak onestea (*).
- Zerbitzuak kudeatzeko eta espedienteak udalekotezko moduak onestea (*).
- Beste administrazio publiko batzuen eskumenak eskuordetzan hartzea onestea.
- Eskumen-gatazkak planteatzea beste toki entitateei eta gainerako administrazio publikoei.
- Langileen arloari dagokionez:
 - Plantilla organikoa eta lanpostuen zerrenda onestea (*).
 - Funtzionarioen ordainsari osagarri finkoen eta aldizkako zenbatekoa finkatzea (*).
 - Aldi baterako langileen kopurua eta araubidea finkatzea (*).
- Ekintza judizial eta administratiboak eta udalbatzaren defentsa Osoko Bilkuraren eskumeneko gaietan.
- Ekintzen kaltegarritasunaren deklarazioa.
- Jabari publikoaren ondasunen kalifikazio juridikoa aldatzea (*).
- Kreditu eragiketak ituntzea eskumen hori alkatearen esku ez dagoenean.
- Kontratazioak, alkatearen eskumena zehazteko ezarritako mugak gainditzen dituenen.
- Obra eta zerbitzu proiektuak onestea, horiek kontratatzeke edo esleitzeko eskumena badu, eta, kasu

guztietan, aurrekontuan jasota ez badaude oraindik ere.

- Ondasunak erostea eta ondasun higigarriak eta higiezinak besterentzea, horien balioa alkatetzaren eskumenetik gora baldin badago.
- Gehiengo berezia eskatzen duen beste edozein (*).
- Alkatearen aurkako gaitzespen-mozioa eta alkateak proposatutako konfiantza-galdea bozkatzea (*).
- Legeek berariaz esleitzen dizkioten gainerakoak.

Osoko Bilkuraren eskumenak alkatearen edo Tokiko Gobernu Batzordearen esku utz daitezke, (*) marka dutenak izan ezik.

Borondatezko antolamendua

■ Aipatu bezala, legeek arlo honetan ezarritako arauak errespetatuz (nahitaezko antolamendua), toki entitateek berariazko antolamendu eta funtzionamendu araubidea ezar dezakete, beren premia zehatzei erantzunen diena.

■ Osoko Bilkurari dagokio finkatzea entitate bakoitzaren antolamendu berezitasunak –hau da, beren eraketa–. Bi sistemaren bidez egin daiteke:

- Udal antolamenduaren erregulazio orokorra, Erregelamendu Organikoaren bidez.
- Antolamenduko alderdi zehatzak erregulatzea, Erregelamendu Organikoa onartzeko beharrezkoak diren berme berdinekin onartutako akordioen bitartez.

■ Borondatezko organoen eginkizunak:

- Kontsulta, txostena edo aholkularitza: lan-taldeak.

- Kudeaketa: kontzentratu gabeko organoak, barruti-batzordea, kasurako.

Udalkideen estatutua

■ Udalkideen estatututzat jo ditugu zinegotzi-karguak berarekin dituen eskubide eta betebeharrak guztiak.

■ Udalbatzetako kideek **eskubideak** dituzte, eta honako hauek dira garrantzitsuenak:

- Osoko Bilkuraren eta gainerako udal organoen bileretan egoteko eta parte hartzeko eskubidea.
- Legez ezarritako ordainsariak eta kalte-ordainak jasotzeko eskubidea, udalak erabakitzen dituen baldintzetan.
- Talde politikotan eratzeko eskubidea, ezarriko diren moduetan eta eskubide-betebeharrarekin, edo, bere kasuan, kide ez atxiki gisa jarduteko eskubidea.
- Udalbatzaren esku dauden aurrekariak, datuak edo informazioak eskuratzeko, beren eginkizuna betetzeko beharrezkoak baitira. Eskubide hori gauzatzeko eskaera, hori aurkeztu eta hurrengo egunetik hasita, bost egun naturaleko epean ebatzi beharko da arrazoiak emanez.

■ Honako hauek dira udalbatzetako kideek dituzten **betebeharrak** garrantzitsuenak:

- Arrazoi justifikatuengatik izan ezik, Osoko Bilkuretara joan beharra dute, baita, zer organotan parte hartzen duten, horietara ere.
- Isilpean gorde behar dituzte beren eginkizunetan jardun ahal izateko ematen zaizkien informazioak. Halaber, ez dute zabalduko aztertzeke ematen ahal zaien dokumentazioa.

- Ez dute beren kargua baliatuko merkataritza-, industria- nahiz lanbide-jardueretarako.
- Ez dute parte hartuko gaien eztabaidan, bozketan eta gauzapenean indarrean dagoen antolamendu juridikoan xedatutako kasuetan.
- Erantzukizun zibila edo penala izanen dute bere karguan egindakoengatik eta ez egindakoengatik.

Udalaren funtzionamendua

Funtzionamendu administratiboa

■ Udalak, bere jardunean, gainerako toki entitateek bezala, bete behar ditu toki araubideko foru legedi eta legedi orokor indardunean araututako prozedura eta araubide juridikoa.

■ Legeari men eginez jardun behar dute, ekonomiaren, eraginkortasunaren, parte-hartzearen eta gardentasunaren printzipioekin bat.

■ Gardentasunaren printzipioari dagokionez, toki entitateek bete behar dute Gardentasunari, Informazioaren Sarbideari eta Gobernu Onari buruzko maiatzaren 17ko 5/2018 Foru Legean xedatutakoa. Four Lege horrek arautzen du zer bete behar duten toki entitateek publikitate aktiboaz, haien antolamenduari eta jarduerari dagokienez. Betebehar horiek entitate bakoitzaren gardentasun atarietan gauzatu behar dira. Orobat, foru lege horrek arautzen du zertarako eskubidea duten herritarrek udalaren informazio publikoari dagokionez.

■ Toki entitateen prozeduraren eta araubide juridikoaren arloan, kontuan hatu behar dira, hurrenez hurren, 39/2015 eta 40/2015 legeak, baita ekainaren 22ko 11/2007 Legea ere, Herritarrek Zerbitzu Publikoetako Sarbide Elektronikoa Izatekoa. Horien aginduz, administrazioak modu elektronikoaren bidezko

harremana izan behar du herritarrekin. Horrek esan nahi du egokitze handia egin behar dela 2020rako.

■ Toki entitateek zuzenean erantzungo dute zerbitzu publikoen funtzionamenduaren ondorioz edo agintarien, funtzionarioen nahiz agenteen jardueraren ondorioz partikularren ondasunetan eta eskubideetan eragindako kalteen eta galerengatik, administrazioaren erantzukizunari buruko legeria orokorrean ezarritako baldintzetan.

Bilkuren araubidea

■ Maiztasun honekin egin behar da osoko **bilkura arrunt bat**, gutxienez:

- Hilean behin 20.000 biztanletik gorako udalerrietan.
- Bi hilean behin 5.001 biztanletik 20.000ra bitarteko udalerrietan.
- Hiru hilean behin 5.000 biztanle bitarteko udalerrietan.

■ Honelakoetan egin behar da **osoko bilkura berezia**:

- Udalburuak erabakitzen duenean.
- Gutxienez Udalbatzako legezko kideen laurdenak hala eskatzen dutenean. Zinegotzi bakoitzak ezin izanen du urtean hiru baino gehiago eskatu.

Halakoetan osoko bilkura ezin izanen da 15 egun baliiodunetik gora atzeratu, bilera egiteko eskaera aurkezten denetik kontatzen hasita.

Udalburuak aipatutako epean deituko ez balu Osoko Bilkura, automatikoki epe hori bukatu eta bosgarren egunerako deituta geratuko litzateke, eguerdiko 12:00etarako.

- Lege xedapen batek hala erabakitzen duenean.

■ **Presako bilkura bereziak** dira udalburuak aipatu presakotasunez deitutakoak. Egiazki burutu ahal izateko, osoko bilkurak gehiengo soilez presakotasun hori onartu behar du. Halaber, deialdirik gabeko presako bilkura bereziak egin daitezke udalbatzako kide guztiak eta idazkaria presente badaude, eta horiek bilera egitea aho batez onesten badute.

■ Bilkura deitzeko baldintzak:

- Udalburuari dagokio deialdia egitea.
- Deialdia bilera eguna baino bi egun baliiodun lehenago egin behar da, presako bilkura berezia ez bada behintzat.
- Deialdiak honako hauek jaso beharko ditu: bilkuraren data, ordua eta lekua, eta gai-zerrenda.
- Gai-zerrendan jasotako gaiei buruzko dokumentazio osoak udalbatzako kideen eskura egon beharko du, idazkaritzan, deialdia egin den egunetik beretik.

■ Osoko Bilkurak publikoak dira.

Erabakiak eta ebazpenak

■ Bileretan dauden udalbatzako kideen bozketa bitartez hartzen dira erabakiak.

■ Bozketak **arruntak, izendunak edo isilpekoak** dira. Oro har, bozketa arrunta erabiliko da, non ez duen erabakitzen udalbatzak bozketa izenduna egitea. Bozketa isilpekoa izan daiteke gai bati buruzko eztabaida ere isilpekoa bada, eta udalbatzak hala erabakitzen badu.

Bozketa izendunak izanen dira, ezinbestean, alkatearen aurkako zentsura-mozioa eta alkateak proposatutako konfiantza-arazoari buruzko bozketa, hauteskunde-araubide orokorreko legerian xedatutakoaren arabera.

■ Erabakiak, oro har, bertan diren kideen **gehiengo soilaz** hartuko dira. Gehiengo soila izanen da baiezko botoak ezezkoak baino gehiago badira. Berdinketa suertatuz gero, bozketa berri bat eginen da, eta hala ere berdinketa gertatzen bada, udalburuaren **kalitateko botoak** erabakiko du.

Gehiengoa osoa izanen da kide anitzeko organoa osatzen duten kideen erdiak baino gehiagok bozkutzen badu erabakiaren alde.

■ Osoko bilkura arruntetan, bere garrantzia eman behar zaio udalbatzako gainerako organoak kontrolatzera bideratutako zatiari eta bereizi behar da erabakiak hartzeko zatitik. Orobat, eraginkortasunez bermatu beharko da funtzionamenduan eta, hala badagokio, erregulazioan, udal talde guztiek parte hartzen dutela eske, galdera eta mozioetan.

■ **Gehiengo kualifikatua eskatzen duten erabakiak**, legeria orokorraren arabera:

- Ezinbestekoa da udalbatzako legezko kideen gehiengo osoaren aldeko botoa ondorengo erabaki hauek hartzeko:
 - Udalerriak sortzeko eta ezeztatzeko eta udalerraren mugarteak aldatzeko.
 - Udalerriaz beherako erakundeak sortzeko, aldatzeko eta ezeztatzeko.
 - Udalerraren mugaketa onartzeko.
 - Udalerraren izena eta hiriburua aldatzeko.
 - Bandera, entseina edo ezkutua hartzeko edo aldatzeko.
 - Udaleko Araudi Organikoa onartzeko eta aldatzeko.

- Mankomunitateak eta beste elkarte-antolakunde batzuk sortu, aldatu edo desegiteko, baita horiei atxiki, eta bertako estatutuak onartu eta aldatzeko ere.
- Beren eginkizunak edo jarduerak beste administrazio publiko batzuei eskualdatzeko, baita beste administrazio batzuek emandako eskuordetzeak zein kudeaketarako gomendioak onartzeko ere, legeak nahitaez ezartzen ez baditu behintzat.
- Ondasun publikoen aprobetxamendua edozein tituluz lagatzeko.
- Ondasunak zein zerbitzuak bost urte baino gehiagorako emakidan emateko, beti ere, horien zenbatekoak aurrekontuko baliabide arrunten %20 gainditzen badu.
- Monopolio-araubideko jarduerak udalak zein probintziak bere gain hartzeko, eta horiei dagokien zerbitzua kudeatzeko modu zehatza onesteko.
- Finantza-eragiketak zein kreditu-eragiketak onesteko, eta kitatzeak eta itxarroteak emateko, horien zenbatekoak aurrekontuko baliabide arrunten %10 gainditzen badu, baita Toki-ogasunak arautzen dituen abenduaren 28ko 39/1988 Legearen 158.5 artikuluan aurreikusitako kreditu-eragiketak onesteko ere.
- Hirigintzako legedian plangintza orokorrerako aurreikusitako tresnen tramitazioan Udalak hartu beharreko erabakiak hartzeko.
- Ondasunak besterentzeko, horien kopuruak aurrekontuko baliabide arrunten %20 gainditzen badu.

- Jabari publikoko ondasunen edo ondasun publikoen kalifikazio juridikoa aldatzeko.
- Beste administrazio publiko batzuei ondasunak doan lagatzeko.
- Legean zehaztutako gainerakoak.

■ Erabakiak hartzeko, beharrezkoa izanen da **aldez aurreko txostena** ematea idazkariak, edo, kasua bada, kontu-hartzaileak edo legalki ordezkaturako duenak:

- Gehiago berezia eskatzen duten gaien gaineko erabakiak hartzeko.
- Udalburuak hala agintzen badu, edo kideen herenak hala eskatzen badute.
- Toki araubidearen legediak eta, hala badagokio, legedi sektorialak jasotzen dituzten gainerako kasuetan.

■ Toki entitatetako kide anitzetako organoen erabakiak kasuan kasuko aktara erantsi behar dira.

Akta horretan honako hau jaso behar da: bilkura noiz hasi den, nor aritzen den bilkuraren buru eta nor diren joandako gainerakoak, zer landu den, emandako iritziak laburbilduz, zein diren bozketen emaitzak eta gorabeherarik izan ote den.

Idazkariak egin behar du akta, eta hurrengo bilkura arruntean bozketara jarriko da. Aktan jasoko da aurreko bilkuraren akta onetsi dela, baita bidezko zuzenketak egin direla ere, kasua bada, baina ezin da inola ere aldatu erabakitakoaren funtsa.

Behin onetsita, Akten liburuan transkribitzen dira, alkatearen eta idazkariaren sinadurekin.

Erregelamenduak, ordenantzak eta bandoak

■ Toki entitateek **erregelamenduak egiteko ahala** dute, eta horiek egiteko eta dagozkien eskuduntzen esparruan, xedapen orokorrak emateko gaitasuna dute.

- Xedapen horiek **erregelamendu** bilakatzen dira, beren xedea toki administrazioaren antolaketa eta funtzionamendua arautzea denean. Horren adibiderik behinena erregelamendu organikoa da.

- Gainerako kasuetan, ordenantzaren forma hartzen dira. Askotariko gaiak hartzen dituzte barne ordenantzek: besteak beste, zerga ordenantzak, eraikuntzako ordenantzak, eta ondasun publikoen aprobetxamendurako ordenantzak.

Erregelamenduak eta ordenantzak onesteko prozedura

- Osoko Bilkurak hasiera batean onestea.
- Jendaurreko epea: Nafarroako Aldizkari Ofizialean eta erabakia hartu duen erakundearen iragarki-oholean argitaratuta, gutxienez, hogeita hamar egun lehenago.
- Aurkeztutako erreklamazioen ebazpena eta Udalbatzaren behin betiko onespina.

Erreklamaziorik edo iradokizunik aurkeztu ezean, ordura arte behin-behinekoa zen erabakia behin betikoz onetsizat joko da.

Bandoak

- Alkateak edo toki entitateko buruak bere eskuduntza-esparruan emandako bandoek aplikazio orokorra izanen dute lurraldean, betiere, legeen eta xedapen orokorren mende. Bandoak herriko usadio eta ohituren arabera argitaratuko dira.

Toki entitateen erabakien kontrako errekurtsiak

- Oro har, honako hauek jar ditzakete toki entitateen erabakien aurkako errekurtsiak:

- Egintza edo erabakia baliogabetzeko bidezko interesa duenak.
 - Egintza edo erabakiaren aurka bozkatu duten zinegotziek.
 - Herritarrek, nahiz eta egintzak edo erabakiak zuzen ukituta ez egon, gora jotzeko errekurtsua jarriz Nafarroako Auzitegi Administratiboan⁵.
 - Foru Komunitateko Administrazioak.
 - Estatuko Administrazioak.
- Errekurtsio hauek jar daitezke: (aukeran)
- Foru bidetik. Gora jotzeko errekurtsua, Nafarroako Administrazio Auzitegira zuzendua, hilabeteko epean errekurritzen den egintza jakinarazi edo argitaratzen denetik hasita.
 - Bide orokorretik. Administrazioarekiko auzi-errekurtsua, Administrazioarekiko Auzien Jurisdikzioko organo eskudunetara zuzendua. Aurrez, berraztertzeko aukerako errekurtsua jarri beharko da, egintza edo erabakia hartu duen organora zuzendua.
- Gardentasunaren arloan eta kontratuen arloan, badago beraraizko erreklamazioak egitea; Nafarroako Gardentasunaren Kontseiluan eta Kontu Publikoen Auzitegian aurkezten dira, hurrenez hurren.

Foru Administrazioak toki entitateen jarduerak aurkaratzea

- Toki entitate baten egintza edo erabakiak Foru Komunitatearen eskumeneko gaitan ordenamendu juridikoa

⁵ Toki Administrazioari buruzko Foru Legeak, gora jotzeko errekurtsua Nafarroako Administrazio Auzitegian jarteko, legitimazio berezi bat ezartzen du, adierazten baitu ez dela beharrezkoa zilegizko interesa izatea toki entitate baten egintza edo erabakia aurkaratu nahi duenak, aski baita bizilagun izaera izatearekin.

urratzen badu edo bere eskumenei kalte eragiten badie, Nafarroako Gobernuak:

- Hilabeteko epean egintza baliogabetzeko eskatzen ahalko dio toki entitateari.
Hamabost egun balioduneko epean egin beharko da errekerimendu hori, erabakiaren komunikazioa jasotzen denetik hasita.
- Zuzenean, egintza edo erabakia aurkaratzen ahalko du administrazioarekiko auzien jurisdikzioan, bi hilabeteko epean.

Udalerrria: harremanak

Harreman motak

■ Bere xedeak betetzeko, udalak harremanak landu behar ditu bai beste toki entitateekin, bai beste herri-administrazio publikoekin: harreman horiek eta oinarri izanen dituzten printzipioak dira 'administrazioen arteko harremanak' izenez ezagutzen ditugun horiek.

Toki entitateen arteko harremanak

■ Oro har, xede edo helburu bikoitz baterako jar daitezke harremanetan toki entitateak:

- Ondasunak edo zerbitzuak elkarrekin erabiltzeko edo zerbitzuak emateko edo jarduerak egiteko, udalaren eskumenekoak eta bion interesekoak badira.
- Instituzio gisa beren interes komunak defendatzeko eta sustatzeko.

■ Aurreko atalean aipatutako lehendabiziko helburua betetze aldera, lankidetzeta eta elkarlana dira udalen arteko harremanak gidatu behar dituzten printzipioak, entitateei beren kudeaketan eraginkortasun handiagoa lortzea ahalbidetuko dietenak.

■ Makina bat mekanismo dago lankidetzaren hori garatzeko, bakunak nahiz konplexuak; azken horiei dagokienez, nortasun juridikoa duten egiturak sor daitezke toki entitateen arteko lankidetzarako. Tresna horietatik honako hauek azpimarratuko ditugu:

- Udalen arteko lankidetzaren hitzarmenak.
- Udalen arteko sozietateak.
- Udalerrien arteko elkarteak eta mankomunitateak.

■ Interes komun horien alde egiteko eta horiek sustatzeko, toki entitateak xede horretarako sortutako elkarteetan nahiz federazioetan bildu daitezke. Horien lurralde-eremua autonomia-erkidegokoa nahiz Estatuakoa izan daiteke.

Harremanak beste administrazio publiko batzuekin

■ Konstituzioak autonomia ematen die Estatuaren lurraldea antolatzen duten administrazio publikoei, eta, autonomia horrek baldintzatu eta zehazten ditu administrazio horiek (alegia, Estatuarena, autonomia erkidegoa eta udalena) elkarrekin dituzten harremanak zuzendu behar dituzten printzipioak. Aipatu printzipioak, funtsean, honako hauek dira:

- Informazioa elkarri ematea.
- Lankidetzaren.
- Koordinazioa.
- Bakoitzaren eskumen-esparruekiko errespetua.
- Fede ona, leialtasun instituzionala eta egiazko konfiantza.

■ Estatuak Administrazioa eta autonomia-erkidegoa udalekin lankidetzan arituko dira, bai zerbitzu lokaletan, bai denen intereseko gaietan, eta, horretarako, borondatezko teknikak eta mekanismoak erabiliko dira eskuarki eta lehenetsunez.

■ Administrazioen jarduerak, hasiera batean, borondatezko negoziazio-sistemen bitartez koordinatu behar dira, eta soilik mekanismo horiek administrazio-jardunean eraginkortasuna eta koherentzia bermatzeko baliagarriak ez badira, inposa dakioke toki administrazioari koordinazioa (nahitaezko koordinazioa). Estatuko Administrazioak edo autonomia-erkidegokoak helburuak ezarriko ditu plan sektorialen bidez, eta administrazio publiko inplikatuak beren jarduna helburu horiek betetzera bideratuko dute.

Udalaren autonomiaren defentsa

■ Beren eskumenen defentsan eta Espainiako Konstituzioak toki entitateei ematen dien autonomia bermatzeko, udalek 'tokiko autonomiaren defentsarako gatazkak' aurkez diezazkiokete Konstituzio Auzitegiari.

■ Honako hauek dute zilegitasuna halako gatazkak aurkezteko:

- Estatuko nahiz autonomia-erkidegoko legearen jasotzaile bakarra den udala, uste denean hark toki entitatearen autonomiaren urratzen duela.
- Lege-maila duen xedapenaren aplikazio eremuan dauden udalerrien zazpirenak (gutxienez), baldin eta, betiere, dagokion lurralde-eremuko biztanleria ofizialaren seirena ordezkatzeko badute (gutxienez).

■ Gatazka hori formalizatzeko, irizpen nahitaezkoa baina ez loteslea eskatu beharko zaio Estatu Kontseiluari edo dagokion autonomia-erkidegoko organo aholku-emaileari, udalbatzak autonomia-erkidego berekoak diren edo batekoak baino gehiagokoak.

Udaleko langileak

Motak

- Funtzionario publikoak.

- Aldi baterako langileak.

- Kontratupeko langileak:
 - Finkoa lan-araubidean.
 - Aldi baterako:
 - Lan-araubidean.
 - Administrazio-araubidean.

Funtzio publikoak

■ Hauek dira ezinbesteko funtzio publikoak Nafarroako udal guztietan:

- Idazkaritzakoa, fede publikoa eta aginduzko lege-aholkularitza bere gain hartzen dituenak.
 - Kontu-hartzaitzakoa, bere gain hartzen dituenak barneko kontrola eta fiskalizazioa, aholkularitza, kudeaketa ekonomiko-finantzarioa eta aurrekontuak eta kontabilitatea.
 - Diruzaintzakoa, bere gain hartzen dituenak funtsa erabili eta gordetzea eta diru-bilketa.
- Funtzio publiko hauek dagozkie foru administrazioak emandako gaitasuna duten funtzionarioei:
- Idazkaritzakoa.
 - Kontu-hartzaitzakoa.

■ Toki entitateak eskusiboki aukeratutako funtzionarioei dagozkien funtzio publikoek agintea dakarte bere baitan; esate baterako, polizia eginkizunak.

■ Gainerako udal funtzioak eta eginkizunak funtzionarioek nahiz lan-kontratuko langileek bete ditzakete.

Derrigorrezko lanpostuak

■ Toki Administrazioa Berrantolatzeko otsailaren 4ko 4/2019 Foru Legeak aldaketa garrantzitsu bat dakar idazkaritzako eta kontu-hartzaitzako lanpostuetan.

■ Izan ere, zehazten du kasu hauetan egonen dela idazkaria:

- 1.500 biztanleko edo hortik gorako udalerrietan. Nolanahi ere, 1.500 biztanletik beherako udalerrietan ere egon daiteke idazkaritzaren berezko lanpostua, baldin eta foru legeak berak ezartzen dituen baldintzetako bat betetzen bada eta Osoko Bilkurak beharrezko erabakia hartzen badu legezko kideen gehiengo osoarekin.
- Elkarre tradizioaletan, haien araudian hala ezarrita badago.
- Eskualdeetan.
- Berriazko lanpostua duten udalerrien mankomunitateetan.
- Eta planifikazio orokorreko mankomunitateetan.

■ Idazkaritzako lanpostuak nahitaez egon behar du:

- 3.000 biztanleko edo hortik gorako udalerrietan. Nolanahi ere, 2.000 biztanletik gorako udalerrietan ere egonen da berriazko lanpostu hori baldin eta

lanpostua plantilla organikoan badute sortua eta hari eutsi badiote 4/2019 Foru Legeak indarra hartu arte.

- Elkarte tradizionaletan, barneko araudiak hala ezartzen duenean, baldin eta urteko gastu korrontea hiru milioi eurotik gorakoa izan bada azken bost urtean.
- Planifikazio orokorreko mankomunitateetan.
- Eskualdeetan.

Kontu-hartzaitzaren lanpostu guztiak A mailan sailkatuko dira.

Idazkaritzarako eta kontu hartzaitzarako eskatzen den titulua

■ Idazkari izateko, nahitaezkoa da ondoko titulazio akademikoetako bat izatea, edo kasuan kasuko graduaren titulua, edo horien baliokideak:

- Zuzenbideko lizentzia, Zientzia Politiketako eta Administrazioako lizentzia, Soziologiako lizentzia edo Zientzia Politiketako eta Soziologiako lizentzia.

■ A mailako kontu-hartzaile izateko, nahitaezkoa da ondoko titulazio akademikoetako bat izatea, edo kasuan kasuko graduaren titulua, edo horien baliokideak:

- Ekonomia- eta Enpresa-zientzietako lizentzia, Zuzenbideko lizentzia, Enpresen Administrazioako eta Zuzendaritzako lizentzia edo Zientzial Aktuarial eta Finantzarioetako lizentzia.

Gaikuntza duten funtzionarioen lanpostuak betetzea

■ Legeak idazkaritzako eta kontu-hartzaitzako lanpostuak betetzeko aurreikusten duen sistema 'merezimendu-lehiaketa' bidezkoa da, jabetzako lanpostua dutenen artean.

■ Lehiaketa egin eta hutsik gelditzen diren lanpostuak oposizio-lehiaketa ireki bidez deituko dira.

■ Foru Komunitateko Administrazioak deituko eta ebatziko ditu bai merezimendu-lehiaketa, bai oposizio-lehiaketa. Bi prozeduretan, toki administrazioako ordezkariak hartu behar dute parte.

■ Betetze sistema hori etenda egon da, Nafarroako Toki Administrazioa Berrantolatzeko Foru Legea noiz onetsiko. Nolanahi ere, 2012an, gaikuntza prozesu bat izan zen, 4/2011 Foru Legearen babesean, zenbait lanpostutarako, legean ezarritako atalasetara ailegatzen ziren udalerrietan. Nafarroako Toki Administrazioa Berrantolatzeko otsailaren 4ko 4/2019 Foru Legeak aurreikusten du, laugarren eta bosgarren xedapen iragankorretan, sistema bat jarriko dela martxan idazkaritzako eta kontu-hartzailetzako lanpostuak betetzeko, hurrenez hurren.

Gaikuntzarik behar ez duten funtzionarioak aukeratzea

■ Udalbatzak egiten du aukeraketa, oposizio-lehiaketa bitartez edo oposizio bitartez, langileak aukeratzeko legerian ezarritako arauak betez.

Langileen estatutuak arautzen dituen gaiak

■ Nafarroako Administrazio Publikoen zerbitzura dauden Langileen Estatutuaren Testu Bategina da langileen arloan aplikatu beharreko araudia, baita hori garatzen duten hainbat erregelamendu ere. Erregelamendu horiek honako hauek arautzen dituzte:

- Langileak aukeratzeko sistemak.
- Funtzionarioen eskubideak eta betebeharrak.
- Ordainsariak.
- Oporrak, lizentziak eta baimenak.
- Diziplina araubidea.
- Funtzionarioen egoera administratiboak.

- Eskubide pasiboak.
- Ordezkaritza organoak.

BESTE TOKI ENTITATE BATZUK

Kontzejua

■ Oro har, kontzejuak udalerrriaren ezaugarriak ditu, baina kontzejuaren lurraldea eta biztanleria txikiagoak dira kontzejua barne hartzen duen udalerrriarenak baino, integrazio horregatik hain zuzen ere.

■ Udalerrien antolamenduari, funtzionamenduari eta araubide juridikoari buruzko xedapenak ezartzen zaizkie kontzejuei oro har, ezertan galarazi gabe antolamenduaz dituzten berezitasunak.

■ Kontzejua antolatzeko eta gobernatzeko moduak:

- Kontzeju Irekia.
- Batzordea.

■ 50 biztanletik beherako kontzejuek osatuko dute Kontzeju Irekia, edo, biztanle gehiago izanik, beren borondatez hala eratzea erabakitzen dutenak; horretarako, Batzordeak hala erabaki behar du gehiengo osoz, kontzeju hauteskunderen deialdia egin baino lehen, eta gero horren berri eman Foru Komunitateko Administrazioari. Kontzejua antolatzeko modu horretan, alkateari edo kontzeju-buruari eta herritarren batzarrari dagozkie gobernua eta administrazioa.

■ 50 biztanleko edo hortik gorako kontzejuetan, gobernua batzorde bati dagokio, zeina alkateak edo kontzeju-buruak eta lau kidek osatzen baitute; hautesle-eroldan dauden eta botoa emateko eskubidea duten kontzejuko bizilagunek aukeratuko dituzte, bizilagunen artetik. 1000 biztanleko edo hortik gorako kontzejuetan, buruak eta beste sei kidek osatuko dute Batzordea.

■ Kontzeju Irekiko kontzejuek, halaber, Batzordea izan dezakete, hala erabakitzen badute gehiengo osoz Kontzejuko kideek kontzeju hauteskundeen deialdia egin baino lehen eta horren berri ematen badiote Foru Komunitateko Administrazioari.

■ Kontzejuen eskumenei dagokienez, aipatzekoa da legeak ez duela banaketa itxirik egiten udalen eta kontzejuaren eskumenen artean. Horrek praktikan ekar dezake –eta berez, hala dakar– kontzejuetan eskumen-esparruarekiko identitaterik ez egotea: kontzeju bakoitzak eta haren udalerrriak zer nahi duten, halakoxea izanen da eskumenen banaketa.

■ Kasu guztietan, dena dela, kontzejuari dagokio eskumen hauek erabiltzea:

- Bere ondarea gobernatu, zaindu eta probestea.
- Kontzejuaren barrutiko landa-bideak kontserbatu, mantendu eta zaintzea, baita soilik kontzejuaren interesekoak diren gainerako ondasunak eta zerbitzu publikoak ere.
- Hirigintza-lizentzia ematea, udalaren alde zurreko txosten nahitaezkoa eta loteslea jasota.
- Kaleko garbiketa.
- Kaleko argiteria.
- Hilerria zaindu eta mantentzea.
- Kontzejuaren artxiboa.
- Herriko festak.

Horiez gain, beste edozein lan egin edo zerbitzua eman dezake kontzejuak, baldin eta, udalaren eskumena izanik, soilik kontzejuaren interesekoa bada eta udalak egiten edo ematen ez badu.

■ Kontzejuak udalerraren esku utz dezakete beren eskumenen erabilera.

Toki Administrazioa Berrantolatzeko Legeak berariazko kasu bat sartu zuen eskumenak eskuordetzeko: eskumenaren kudeaketa partekatua. Kasuan kasuko udalerrarekin hitzartu behar da sistema hori, baina Foru Legeak zehazten du zer balditza bete behar duen nahitaez.

■ Kontzeju berriak **sortzeko** baldintzak:

- 100 biztanletik gorako herriak (Legeak jasotzen dituen salbuespenak izan ezik).
- Behar adina baliabide izatea kontzejuaren xedek betetzeko.
- Kontzejua sortzeak ez gutxitzea udalaren zerbitzuen kalitatea.
- Batera gertatzea inguruabar geografiko, historiko, sozial, ekonomiko edo administratiboak, nahitaezko edo komenigarri egiten dutenak kontzejua eratzea.

■ Kontzejuak **azkentzea**.- Kontzejua azkendu daiteke gutxienerako biztanle-kopuru jakin batera ez heltzeagatik (Legeak ezartzen du), edo kontzejuko biztanleek hala erabakita. Azter ditzagun zein diren Toki Administrazioari buruzko Foru Legeak kontzejua azkentzeko aurreikusten dituen zioak:

- Bertan bizi diren herritar gehienek idatziz hala eskatzea.

- Kontzejuaren gobernu-organoak eskatzea, bi herenen gehiengo onartuta.
- Hautagaitzarik ez aurkeztea ondoz ondoko bi kontzeju hauteskundeetan; horretarako, hauteskunde partzialak ez dira kontuan hartuko.
- Agerikoa izatea kontzejuak ez duela behar adinako baliabide ekonomikorik, materialik edo langilerik bere eskumenak erabiltzeko eta berezko dituen xedek betetzeko.

Mankomunitateak

■ Mankomunitateak **udalerrien elkarteak** dira, obrak edo beren eskumeneko zerbitzu batzuk elkarrekin egiten dituztenak.

■ Nortasun juridikoa dute, baita ahalmen juridikoa ere beren berariazko helburuak betetzeko, eta nork bere estatutuak bete behar ditu.

■ Honako hau da mankomunitate bat eratzeko prozedura:

- Hasierako onespina, gehiengo soilaz, interesa duten udalerrietan.
- Estatutuak prestatzea: udalerrri guztietako zinegotziek osatutako batzarrak proiektua hasiera batean onestea, proiektua jendaurrean edukitzea, alegazioak ebatzea, Foru Komunitateko Administrazioak txostena egitea, udalerrri guztiek gehiengo osoz onestea Estatutuak eta Estatutuak Nafarroako Aldizkari Ofizialean argitaratzea.

■ Nafarroako Toki Administrazioa Berrantolatzeke Legeak mankomunitateak toki entitatetzat ditu, baina aurreikusten du azkentzen joanen direla eskualdeak eratzen joan ahala eta mankomunitateen eskumenak bere gain hartu ahala.

Eskualdeak

Toki entitatetzat ditu eskualdeak Toki Administrazioa
Berrantolatzeko Foru Legeak.

TOKI JARDUERAK, ZERBITZUAK ETA **OBRAK**

Esku-hartzearen jarduera

■ Toki entitateek esku har dezakete herritarren jardunean interes publikoaren defentsan.

Horretarako, esku-hartze horretan, herritar guztiak legearen aurrean berdinak direla ezartzen duen printzipioa bete behar da, esku-hartzea justifikatzen duten helburuak eta bitartekoak egokitu, eta norbanakoen askatasunarekiko errespetu handiena erakusten duen bidea hautatu.

Esku hartzeko bitartekoak:

- Ordenantzak eta bandoak.
- Lizentzia aldez aurretik behar izatea, baita prebentziorako beste egintza batzuk ere.
- Aldez aurreko jakinarazpena edo erantzukizuneko adierazpena behar izatea, oinarrizko legedian xedatutakoarekin bat.
- Jarduera hasi ondoko kontrolari men egin behar izatea, egiaztatzeko jarduerari buruzko araudia betetzen dela.
- Banakako aginduak, egintza bat gauzateko edo debekatzeko.

■ Ulertuko da lizentziak emanda daudela, jabetzarako eskubidea izan ezik, hirugarrenei kalterik egiten ez bazaie.

■ Lizentziak indarrik gabe geldituko dira onuradunari ezarritako baldintzak betetzen ez badira eta, zer epetarako eman ziren, hura amaitzen denean.

■ Onuradunaren ezaugarriei begiratu gabe emandako lizentziak eskualdatzen ahal dira, toki entitateari jakinarazi ondoren. Xedatze mugatuko lizentziak ezin dira eskualdatu.

■ Toki entitateko buruari dagokio lizentziak eta baimenak emateko **eskumena**, non lege sektorialek ez dioten berariaz esleitzen Osoko Bilkurari edo Gobernu Batzordeari.

■ Hilabeteko epean ebatzi behar dira **jarduera pertsonalei buruzko lizentziak eta toki entitatearen ondarea erabiltzeari buruzkoak**. Epe horretan ebazpenik ematen ez bada, ulertuko da ezesten dela.

Hirigintzako lizentziak:

- Udalerrietan hirigintzako lizentziak bi hilabeteko epean erabaki behar dira, partikularrak eskaerako agiri guztiak udaletxeko erregistro orokorrean aurkeztu dituenetik kontatzen hasita. Halakoetan ebazpenik ematen ez bada, ulertuko da eskaera ezesten dela.
- Kasu batzuetan (obra txikiak...) ez da hirigintza lizentzia aurkeztu beharrik, erantzukizuneko adierazpena baizik.
- Kontzejuetan, hirigintzako lizentziak emanen badira, ezinbestekoa da kontzejua dagoen udalerririk derrigorrezko txosten loteslea ematea.

Jarduera sailkatuetarako lizentziak.

- Prozedura bat baino gehiago dago jardueretarako lizentziak emateko. Kasu batzuetan, ingurumenean eskudun den departamentuak alde aurreko txosten bat egin behar du, eta beste batzuetan, berriz, osasunaren edo lehendakaritzaren departamentuek, jarduerak arriskua badakarte pertsonen osasunerako edo segurtasunerako.
- Ez bada ebazpenik ematen lau hilabeteko epean eskaera eta dokumentazio guztia udaletxean aurkeztu zirenetik, ulertuko da eskaera ezesten dela.

- Jarduera batzuek erantzukizuneko adierazpena baino ez dute bete behar.

Zerbitzu publikoak

Kontzeptua

■ Tokiko zerbitzu publikoak dira toki entitateen eskumeneko xedeak lortzea helburu duten zerbitzuak.

Gutxieneko udal zerbitzuak

■ Udalek, beraiek bakarrik edo elkaturik, honako zerbitzu hauek eman behar dituzte beti:

- Udalerri guztietan:
 - Kaleko argiteria.
 - Hilerria.
 - Hondakinen bilketa.
 - Kaleko garbiketa.
 - Edateko uraren etxeke hornidura.
 - Estolderia.
 - Hiriguneko sarbidea.
 - Bide publikoen zoladura.
 - Elikagaien eta edarien kontrola.
- 5.000 biztanletik gorako udalerrietan, halaber:
 - Parke publikoa.
 - Liburutegi publikoa.
 - Azoka.
 - Hondakinen tratamendua.
- 20.000 biztanletik gorako udalerrietan, halaber:
 - Babes zibila.
 - Gizarte zerbitzuak.
 - Suteak prebenitzea eta itzaltzea.
 - Erabilera publikoko kirol instalazioak.

- 50.000 biztanletik gorako udalerrietan, halaber:
 - Bidaiarien garraio kolektiboa.
 - Ingurumenaren babes

Kudeaketa motak

- Zeharkako kudeaketa motak:
 - Toki entitateak berak kudeatzea.
 - Toki erakunde autonomoaren bidez.
 - Tokiko enpresa-entitate publikoaren bidez.
 - Merkataritza-sozietatearen bidez, haren kapital sozial guztia toki entitateari badagokio.

- Zeharkako kudeaketa motak:
 - Emakida.
 - Kudeaketa interesatua.
 - Itun bidez.
 - Errentamendu bidez.
 - Merkataritza sozietate edo sozietate kooperatibo bidez, haren kapital sozialaren zati bat baino ez badagokio toki entitateari.
 - Kontratuei buruzko foru legedian aurreikusitako beste batzuk.

Toki entitateak berak kudeatzea

■ Zerbitzua zuzenean ematen da, toki entitatea ez den inolako erakunderik sortu gabe.

- Bi aukera daude:
 - Toki entitateak bere ohiko organoak erabiltzea.
 - Nortasun juridikorik gabeko organo berezia eratzea toki entitatearen egitura organikoaren barnean zerbitzua betetze aldera.

Toki erakunde autonomoaren bidez

■ Toki entitateak horretarako propio sortutako entitate publiko berri baten bidez emanen du zerbitzua.

■ Erakunde autonomoak bere estatutuak izanen ditu, toki entitateak onetsitakoak, zeinek honako hauek jaso beharko baitituzte:

- Erakunde autonomoaren esku paratuko d(ir)en zerbitzu publikoa(k)
- Zerbitzu publikoari lotutako ondasunak eta baliabideak.
- Antolamendu orokorra eta funtzionamendurako araubidea.
- Gobernu-organoak eta zuzendaritzako pertsonala izendatzeko sistema.
- Toki entitateari erakunde autonomoaren inguruan gordeko zaizkion tutoretza-eginkizunak.

Tokiko enpresa-entitate publikoaren bidez.

■ Berez, erakunde autonomoa da, forma berezi hori hartzen duena helburu duenean ordaina ekartzen dioten ondasunak edo zerbitzuak ematea. Funtsean, erakunde autonomoak ez bezala, zuzenbide pribatuak gobernatzen du oro har.

Tokiko merkataritza-sozietatea

■ Toki entitateak sozietate anonimoa edo erantzukizun mugatuko sozietatea eratuko du, toki entitatearen kapital soilekoa, eta horrek emanen du eman beharreko zerbitzua. Udalbatzak Batzar Nagusiaren eginkizunak beteko ditu.

■ Eratze-eskrituran honako hauek jaso behar dira:

- Toki entitateak paratutako kapitala.
- Administrazio-kontseilua nola osatuko den.

- Kapital sozialaren izenean botoa eman dezaketenak.
 - Merkataritza-sozietatea zuzenbide zibileko eta merkataritza-zuzenbideko arauak zuzenduko dute.

Emakida

- Toki entitateak partikular baten esku uzten du zerbitzu publikoa. Partikular hori norbanako enpresaria nahiz merkataritza-sozietatea izan daiteke. Emakida-hartzaileak bere arriskupean eta menturapean kudeatuko du.

Kudeaketa interesatua

- Toki entitateak partikular baten eskuetan uzten du zerbitzua. Alabaina, kasu horretan, toki entitateak kudeatzailearekin parte hartzen du ustiapenaren emaitzan, kontratuan ezarritako proportzioan.

Errentamendu bidez

- Toki entitateak urteko kanon finko batean alokatuko ditu bere jabetzapeko instalazioak, zerbitzua emateko nahitaezkoak direnak. Errentari partikularrak erabiltzaileek zerbitzuagatik ordaintzen dituzten tarifak jasoko ditu. Bere gain hartuko ditu ustiapen-gastuak eta zerbitzuak behar bezalako funtzionamendua izateko egin beharreko konponketak.

Itun bidez

- Kasu horretan, toki entitateak dagoeneko zerbitzu hori ematen duen beste erakunde publiko nahiz enpresaburu partikular batekin ituntzen du zerbitzua ematea. Ordainetan, toki entitatea derrigortuta dago aldeztatik zehaztuko den eta aldatuko ez den goren mugako prezioa ordaintzera zerbitzu osoagatik, zerbitzu-unitateengatik nahiz egintzengatik.

Sozietate mistoa

■ Kudeaketa-modu horrek eskatzen du merkataritza-sozietate anonimoa sortzea, erantzukizun mugatukoa nahiz kooperatiboa. Horretan, toki entitateak kapital sozialaren zati bat baino ez du paratuko; hala ere, ekarpen hori ez da sekula herena baino gutxiago izanen.

- Sozietatearen estatutuek honako hauek jaso behar dituzte:
 - Enpresa mistoaren izaera, zerbitzu publiko bat kudeatzen duen erakundea den neurrian.
 - Toki entitateari gordetako eskumenak.
 - Sozietatea desegitera eramanen duten arrazoiak.

Sustapenaren jarduera

■ Erakunde publikoekin edo pribatuekin eta partikularrekin lankidetzan aritzen da herritarren interesak kudeatzeko, laguntza ekonomikoak emanaz zerbitzuak prestatzeko edo jarduerak gauzatzeko, udal eskumenean laguntzeko edo hura ordezteko.

■ Laguntza horiek emateko, publizitatearen eta berdintasunaren printzipioak bete behar dira, eta haiek justifikatzen dituzten helburuak eta baliabideak egokitu.

■ Ezin dute inola ere legean aurreikusita ez dagoen salbuespen fiskalik ekarri.

TOKI ENTITATEEN ONDASUNAK

Sailkapena

■ Nafarroako toki entitateen ondasunak honela sailkatzen dira: ondare-ondasunak, herrilurretako ondasunak eta jabari publikoko ondasunak.

Toki entitateen eskumenak erakunde horien ondasunekiko

■ **Ikertzeko eskubidea:** toki entitateek gaitasuna dute ustez haienak diren ondasunak eta eskubideak ikertzeko eta ikuskatzeko, ondasun eta eskubideen horien titulartasuna zehazte aldera.

■ **Mugarritzeko eskubidea:** toki entitateek eskumena daukate beren ondareko higiezinak mugarritzeko, mugak zehaztugabeak badira, edo modu ezegokian okupatu izan direlako susmoak badaude.

■ **Ofizioz berreskuratzeko eskubidea:** Nafarroako toki entitateek gaitasuna dute beren kabuz, justizia-auzitegietara jo beharrik izan gabe, bidegabeki galdutako ondasunak berreskuratzeko. Eskubide hori edozein unetan gauza daiteke jabetza publikoko ondasunekiko edo ondasun komunalekiko eta eskubideekiko. Ondare-ondasunak administrazio-bidean berreskuratzeko epea urtebetekoa da, usurpazioa gertatu eta hurrengo egunetik kontatzen hasita.

■ **Administrazio bidezko utzarazpena:** toki entitateek eskumena daukate, administrazio-bidea baliatuta, jabetza publikoko edo herrilurretako ondasunak erabiltzen edo okupatzen dituztenak utzaratzeko, behin horretarako eskubidea bukatuta, Ondasunei buruzko Erregelamenduan ezarritako prozeduraren arabera.

Jabari publikoko ondasunak

- Jabari publikoko ondasunak dira erabilera edo zerbitzu publikoetara bideratutakoak; esate baterako, udaletxea, karririk edo udalaren kirol instalazioak

- Besterenezinak dira: alegia, ez daitezke saldu, ondasunari ematen zaion erabilera edo zerbitzu publikotik ondasun horiek desafektatzen ez badira.

- Preskribaezinak dira: alegia, inork ez dezake ondasun horien jabetza betirako eskuratu.

- Enbargaezinak dira.

- Ez dute zergarik ordaintzen.

- Erabilera orokorra.- Jabari publikoko ondasunen berezko xedea da herritar guztiek ondasun horiek era berean eta orokorrean erabiltzea, ondasun horien izaeraren eta xedearen arabera erabili ere. Toki entitateak erregelamenduak onar ditzake erabilera orokorra arautzeko.

- Erabilera berezia.- Halako erabilera ematen da arrisku-egoera bereziak, erabilera intentsitatea nahiz antzekorik gertatzen direnean. Halako erabilerek eskatzen dute udalaren lizentzia alde aurretik eskuratzea.

- Erabilera pribatiboa.- Erabilera pribatiboarekin, zenbait pertsonak ondasun horiek erabiltzeak beste pertsona batzuk erabilera horretatik kanpo uzten ditu. Erabilera horrek jabari publikoaren kontzesio-egintza eskatzen du. Erabilerak obra edo instalazio iraunkorrak eskatzen ez baditu, nahikoa izanen da lizentzia.

- Ezohiko erabilera.- Erabilera ezohikoa izanen da ondasunaren xede nagusia bat ez datorrenean ondasunari berez dagokion erabilerarekin. Emakida beharrezkoa da.

Herrilurretako ondasunak

- Haien aprobetxamendua eta gozamina bizilagun guztiei dagokie. Jabari publikoko ondasunek duten babes-araubide berbera daukate, eta, hortaz, jabari publikokoak bezala, besterenezinak, preskribaezinak eta enbargaezinak dira, eta ez dute inolako zergarik ordaintzen.

- Legeak edo toki entitateak onetsitako ordenantzak gobernatzen du herrilurretako ondasunen aprobetxamendua. Legeak xehetasunez arautzen du ondokoan aprobetxamendua:

- Laborantzako herrilurrak.
- Herri larreak.
- Etxeetarako egurra eta zuretarako eta egurretarako aprobetxamenduak.

- Herrilurrak hobetzea.

Ondare ondasunak

- Ondare ondasunak dira jabari publikoaren edo herrilurraren izaera ez duten toki entitateen titulartasunekoak.

- Ondasun horiek saltzeko eta besterentzeko, oro har, enkante bidezko prozedura erabiltzen da.

- Toki kontratazioaren arloan, Kontratu Publikoei buruzko apirilaren 13ko 2/2018 Foru Legea aplikatzen da.

- Lege hori Nafarroako toki entitateei eta horien erakunde autonomoei aplikatzen zaie, ezertan galarazi gabe gai horren inguruan Toki Administrazioari buruzko Foru Legean jasotzen diren berezitasunak.

- Berezitasun horiek Toki Administrazioari buruzko Foru Legearen VI. Tituluan daude jasota, zehazki, 224. artikulutik 23.era.

- Araudi horrek aldaketa handia ekarri du lehenago indarrean zegoen araudiaren aldean, Nafarroako kontratuei buruzko araudia Europako eszenatoki berrira egokitu behar izan baita (2014/23/EB Zuzentaraua, emakida kontratuak esleitzeko, eta 2014/24/EB, kontratazio publikoari buruzkoa).

Erregulazio horretan hainbat alderdi jaso dira; besteak beste, kontratu publiko motak, esleitzeko prozedurak eta moduak, publizitate-arauak, kontratazio-organoak, etab.

■ Foru Legeak kontratu publiko mota hauek zehazten ditu:

- **Obren kontratua.**
- **Hornidura kontratua.**
- **Zerbitzuen kontratua.**
- **Obren kontzesioa.**
- **Zerbitzuen kontzesioa.**

Kontratu mistoak ere arautzen dira, mota desberdinetako kontratuen baldintzak biltzen dituztenak, alegia. Foru Legeak ezartzen du zer arau bete behar den esleipenean. Nolanahi ere, kontratu mistoa egiteko, haren baldintzek lotura izan behar dute elkarrekin, eta batasun funtzionaltzat hartu behar dira, premia jakin bat asetzeko.

Orobat, araubide bereziko kontratuak ere arautzen dira:

- Kontratuak enplegurako zentro bereziei (irabazi asmorik gabeak edo ekimen sozialekoak) edo gizarteratzeko enpresei erreserbatu beharra (gutxienez, aurreko ekitaldian esleitutako kontratuen zenbatekoaren %6).
- Arau bereziak osasun, gizarte, kultura eta hezkuntza arloetako kontratueterako, esleipen-hartzaileen baldintzei buruzkoak.
- Aurreko ekitaldian osasun, gizarte, kultura eta hezkuntza arloetan esleitutako kontratuen zenbatekoaren %1 erreserbatzea irabazi asmorik gabeko entitateei.

A) Udalerrietan

■ Alkate-udalburuari dagokio:

Kontratazio eta lagapen mota guztiak, baldin eta, batetik, zenbatekoak gainditzen ez badu aurrekontu arrunteko

baliabideen %10, edo, kasu guztietan, sei milioi euro (urte batetik gorakoak barne), horien iraupena lau urtetik gorakoa ez denean, eta, bestetik, metatutako zenbatekoak gainditzen ez badu aipatutako portzentajea (lehen ekitaldiko aurrekontuaren baliabide arruntei dagokienez), ezta aipatutako zenbatekoak ere.

■ Gainerako kasuak Osoko Bilkurari dagozkio.

■ Dagokoinari esleituko zaio, usadioen eta ohituren arabera. Halakorik ezean:

• Kontzejuburuari dagokio:

Urteko kontratazioak egitea, horien zenbatekoak aurrekontuaren sarrera arrunten %10 gainditzen ez badu. Halaber, hainbat urtetarako kontratazioak egitea, gastua ez bada lau ekitalditan baino gehiagotan aplikatzen, eta urte guztietako zenbateko metatuak arestian aipatutako portzentajea gainditzen ez badu.

• Gainerako kasuak, batzordeari edo kontzeju irekiari.

■ Aldez aurretik **aurrekontuko diru-izendapena** izatea. **Erabateko ezdeustasuna ekartzen du krediturik ez izateak edo behar adina ez izateak** (presako prozeduretan izan ezik).

■ Kontratua lotetan banatzea. Ekimen sozialeko enplegurako zentro bereziei edo gizarteratzeko enpresei erreserbatu behar zaizkie lote horietako batzuk. Ezin bada lotetan banatu edo erreserba egiten ez bada, erabakia justifikatu beharko da.

■ Kontratua **espediente** bidez prestatzea. Kontratazio espedienteak **tramitazio arruntekoak, tramitazio aurreratukoak eta presako tramitaziokoak** izan daitezke. Kontratazio

espedienteak honako hau izanen du: premiaren txostena; kontratazioa arautzen duten pleguak, alderdi juridikoak, administratiboak, ekonomikoak eta teknikoak bilduko dituztenak; kredituaren erreserbaren dokumentua; txosten juridikoa eta esku-hartzearen fiskalizazioa.

- Kontratazio organoak **gastua onestea** (prozedura jakin batzuetan izan ezik).

- Kontratua **esleitzea**.

- Kontratua **formalizatzea** administrazio-agiri batean.

Esleitzeko prozedurak

Prozedura motak:

- **Prozedura irekia.** Enpresa guztiek aurkez dezakete eskaintza bat.

- **Prozedura murriztua.** Soilik administrazioak espresuki aukeratutako enpresek, aldeztatik eskaera eginda, aurkezten ahal dituzte eskaintzak.

- **Prozedura negoziatua.** Kontratazio organoak enpresa edo profesional batekin edo batzuekin kontsultatzen eta negoziatzen ditu kontratuaren baldintzak, eta arrazoiak emanez aukeratzen du eskaintza.

Prozedura hori erabiltzen da botere esleitzzaileek modurik ez dutenean beren beharrak asetuko dituzten baliabide egokiak zehazteko edo merkatuak eskaintzen dituen soluzio teknikoak, finantzarioak edo juridikoak ebaluatzeko.

- **Prozedura negoziatua lizitazioaren deialdirik gabe.** Kontratu Publikoei buruzko Foru Legean aurreikusitako kasuetan baino ezin da erabili.

■ **Lehia-elkarrizketa.** Prozedura horren bitartez, parte-hartzea eskatu duten eta aukeratuak izan diren enprekin bideratuko du elkarrizketa administrazioak.

Aplikagarria da soilik konplexuak diren kontratazioetan, konplexutasun horren ondorioz ezinezkoa denean lizitazio aurretik kontratuaren baldintzak definitzea.

■ **Berrikuntzarako elkarte.** Edozein enpresak edo profesionalak aurkez dezake parte hartzeko eskaera bat. Lankidetzaren hitzarmen bat egiten da kontratazio organoaren eta enpresa edo profesional bat edo batzuen artean, ikerketa eta garapen jarduerak egiteko obra, zerbitzu eta produktu berritzaileei dagokienez, eta gero horiek eskuratzeko, merkatuan eskura dauden soluzioek ez dituztenean asetzen kontratazio organoaren beharrak.

■ **Proiektuen lehiaketa.** Kontratazio organoak planak edo proiektu bereziak prestatzeko erabiliko du prozedura hori, batez ere lurraldearen antolamenduan, hirigintzan, arkitekturan, ingeniarietan eta datuen prozeduran. Parte-hartzaileengandik independente diren pertsona fisikoek osatutako epaimahai batek parte hartzen du.

■ **Prozedura erraztua.** 60.000 eurotik beherako balio estimatua duten zerbitzuen eta horniduren kontratuetan erabil daiteke, baita 200.000 eurotik beherako balio estimatua duten obra kontratuetan ere. Gutxienez bost enpresa edo profesional gaituri eskatuko zaie eskaintza. Pleguetan kontrakoa adierazi ezean, ez da nahitaezkoa kaudimena frogatzea. Kontratazio organoak ez baditu gutxienez bi eskaintza eskuratzen, beste bat lortzen saiatu behar du. Ez badu lortzen edo ulertzen badu ezinezkoa dela beste eskaintza bat egitea, arrazoiak eman beharko ditu.

■ **Zenbateko txikiko araubide berezia.** 15.000 eurotik beherako balio estimatua duten zerbitzuen eta horniduren kontratuetan erabil daiteke, baita 40.000 eurotik beherako balio estimatua duten obra kontratuetan ere. Tramitaziorako, kreditua

erreserbatu baino ez da behar, aurrekontuei eta kontabilitateari buruzko araudiarekin bat beharrezkoa bada, eta faktura aurkeztu.

■ **Kalitate-prezio erlazio onena** duen eskaintzari esleitzen zaizkio kontratuak. Erabiltzen diren irizpideak pleguetan zehaztu behar dira, eta baldintza hauek bete:

- a) Lotura izanen dute kontratuaren xedearekin.
- b) Modu zehatzean eta objektiboan adieraziko dira.
- c) Bermatuko dute benetako lehian ebaluatuko direla eskaintzak.

■ Modu hauetako edozein erabiliz zehaztuko da zein den **kalitate-prezio erlazio onena** duen eskaintza:

- a) **Kostu-eraginkortasun erlazio onenarekin** lotutako irizpideak erabiliz soilik, hala nola prezioa, bizitza zikloaren kostua edo beste parametro bat.
- b) **Kostu-eraginkortasun erlazioarekin eta irizpide kualitatiboekin** batera lotutako irizpideak erabiliz, kalitate-prezio onena duen eskaintza identifikatu ahal izateko.
- c) **Irizpide kualitatiboak** soilik erabiliz. Halakoetan, kostuaren faktorea prezio finko bat izanen da.

■ Esleitzeko irizpide bat baino gehiago erabiltzen denean, irizpideen arteko ponderazioa zehaztuko duten **formula objektiboen bidez** kalkulatu beharko da puntuazioaren **%50** gutxienez.

■ Salbuespenetan baino ez dira **hobekuntzak** erabiliko esleipen irizpide gisa, eta ezin dute puntu guztien %10etik gorako ponderazioa izan.

■ **Irizpide sozialak erantsi beharra.** Gutxienez puntu guztien %10eko ponderazioa izan behar dute.

Lizitazioen publizitatea

■ Interneteko Nafarroako Kontratazioen Ataria da baliabide ofiziala lizitazioen publiziterako.

■ **Europako atalaseko balioa edo hortik gorakoa duten kontratuak:** derrigorrezkoa izanen da Europako Erkidegoko aldizkari ofizialean argitaratzea. Hauek dira Europako atalaseak egun:

- 221.000 euro hornidura eta zerbitzuen kontratuetan eta zerbitzuen kontzesioetan.
- 5.548.000 euro obren kontratuetan eta obra publikoen kontzesioetan.

■ **Europako atalasetik beherako kontratuak.** Kasu horretan, entitatearen iragarki-oholean iragartzeaz gain, Nafarroako Kontratazio Atarian ere argitaratu behar dira, salbu eta lizitazioaren deialdirik gabe negoziatutako prozedurak, prozedura erraztuak eta zenbateko txikikoak.

■ **Nafarroako lizitazio elektronikoaren plataforma** da baliabide ofiziala parte hartzeko eskaintzak eta eskaerak aurkezteko. Prozedura guztietan erabili behar da, salbu eta zenbateko txikikoetan. Horrek esan nahi du plataforma horren bidez egingen direla lizitazio tramite guztiak.

Toki entitateen ahalmenak kontratazio publikoan

■ **Zuzendaritza, ikuskaritza eta kontrolerako ahalmena.** Horrek esan nahi du administrazioak eskumena daukala kontratistak derrigor bete beharreko instrukzioak eta aginduak emateko, baita kontratistari zehapenak ezartzeko ere, administrazioak emandako agindu horiek betetzen ez baditu.

■ **Kontratua aldebakarrez interpretatzeko ahalmena.** Toki entitateak aldebakarrez eta modu exekutiboan ebatz ditzake kontratuak iraun bitartean sor daitezkeen gorabehera guztiak, lana

edo ematen ari den zerbitzu publikoa ez dela geldituko bermatzeko. Horrek ez du esan nahi toki entitateek libreki erabaki dezakeenik. Kontratazioari buruzko arauan ezarritakoari lotu behar zaio.

■ **Kontratua aldatzeko ahalmena.** Toki entitateak zilegi du kontratuaren xedea aldatzea. Baina arrazoi honengatik baino ezin da aldatu: interes publikoko arrazoiak, funtsezko edukia ukitu gabe, kausa objektiboari erantzuteko behar-beharrezko aldaketak eginez soilik.

Aldaketa guztiekin metatutako zenbatekoak ezin du kontratuaren esleipenaren zenbatekoaren %50 gainditu.

■ Honako arrazoi hauengatik iraungi daiteke kontratua:

- Amaitu delako.
- Ebatzi delako:
 - Kontratataren pertsonalitatea edo gaitasuna galdu edo murriztu delako.
 - Bi aldeek erabakita.
 - Kontratatistak kontratua ez betetzeagatik.
 - Administrazioak ez betetzeagatik.
 - Exekuzioaren baldintza bereziak ez betetzea.

■ Errekurtso administratibo berezia da, doakoa, aukerakoa eta ordezkoa eta telematikoa.

■ Organo administratibo independente batek ebazten du: Nafarroako Kontratu Publikoen Administrazio Auzitegia.

■ Ezaugarri hauek ditu:

- a) Eremu jakin batera dago mugaturik (lizitazioa, esleipena, kontratu etako aldaketak, entitate instrumentalei eginiko enkarguak eta kontzesioen erreskatea).
- b) Arrazoiekin funtsatu behar da.

■ Modu telematikoan baino ezin da aurkeztu erreklamazioa, Nafarroako Kontratazioaren Atarian aurreikusta dagoen aplikazioarekin.

■ Kontratazio publikoaren arloko erreklamazio berezi hori ez da kontrol bakarreko sistema bat. Errekurtso arruntekin bateragarria da, baita Nafarroako Administrazio Auzitegian aurkeztu beharreko gora jotzeko errekurtsoarekin ere.

Aplikatu beharreko araudia

Nafarroako toki ogasunak honako araudi hauek erregulatzen dituzte:

Araudi orokorra

- 2/1995 Foru Legea, Nafarroako Toki Ogasunei buruzkoa.

Aurrekontuen egonkortasunari buruzko araudia

- Aurrekontuaren egonkortasunari eta finantzaren jasangarritasunari buruzko 2/2012 Lege Organikoa (AEFJLO).
- HAP/2105/202 Agindua, urriaren 1ekoa, AEFJLO legearen informazio-hornikuntzaren inguruko betebeharrak garatzen dituena.

Tributuei buruzko araudia

- 12/2006 Foru Legea, Nafarroako Lurralde Aberastasunaren Zergen erregistroa eta Katastroen erregistroa arautzen dituena.
- 7/1996 Foru Legea, Jarduera Ekonomikoetarako edo Lizentzia Fiskalerako tarifak eta zergak onesten dituena.
- Tributuen 13/2000 Foru Lege Orokorra.
- 177/2001 Foru Dekretua, Nafarroako Foru Erkidegoko Zerga Bilketarako Erregelamenduarena.

Tributuetan parte hartzeko araudia

- 18/2017 Foru Legea, Transferentzia arrunten bidez 2018an eta 2019an Nafarroako tributuetan toki ogasunek duten partaidetzaren zenbatekoa eta banaketa ezartzen dituena.
- 18/2016 Foru Legea, Toki Inbertsioen 2017-19 Planari buruzkoa.
- 19/2018 Foru Legea, Inbertsio Finantzarioki Jasangarrien Plana onesteari buruzkoa.

Aurrekontua eta kontabilitatea kudeatzeko araudia

- 1998ko 270, 272 eta 273 Foru Dekretuak. Horien bidez, 2/1995 Legea garatzen da tokiko aurrekontuaren eta kontabilitate publikoaren kudeaketari dagokionez.

Toki entitateen baliabideak

■ Konstituzioaren 142. artikulua ezartzen duenez, toki ogasunek behar adina baliabide izan behar dituzte legeak kasuan kasuko udalbatzei esleitzen dizkien eginkizunak betetzeko. Horretarako, beren tributuez baliatuko dira batik bat, baina Estatuaren tributuetan eta autonomia erkidegoenetan ere parte hartuko dute.

■ Nafarroako Toki Administrazioa Berrantolatzeko Foru Legeak ezartzen du, 259. artikuluan, toki ogasunei behar adina baliabide emanen zaiela, eta hori Nafarroako Toki Ogasunei buruzko Foru Lege batean arautuko da, Nafarroako toki araubidearen berezko gaiaren moduan (Nafarroako Foru Eraentza Berrezarri eta Hobetzeko Legearen 18.2 artikulua).

■ Nafarroako toki ogasunak beren tributuez baliatuko dira, eta Foru Komunitateko eta Estatuako tribuetan parte hartuko dute, baita Toki Ogasunei buruzko Foru Legean aurreikusitako beste baliabide guztietan ere.

Sailkapena

■ Toki entitateen Foru Legean jasotako sailkapenaren arabera, honako hauek dira toki entitateen ogasunaren baliabideak:

- A) Tributu izaera ez duten baliabideak.
 - a) Berezko edo eskubide pribatuko irabaziak.
 - b) Herrilurretako aprobetxamenduak.
 - c) Prezio publikoak.
 - d) Urbanizazio kuotak.
 - e) Isunak.
 - f) Beste prestazio batzuk.
 - g) Zuzenbide publikoko gainerako diru-sarrerak.

- B) Tributuak.
 - a) Tasak.
 - b) Kontribuzio bereziak.
 - c) Zergak.
- C) Estatuko tributuetan parte hartzea.
- D) Nafarroako tributuetan parte hartzea.
- E) Dirulaguntzak.
- F) Kreditu eragiketak.

1 A) atalean adierazitako berezko irabaziak edo ondare-irabaziak zuzenbide pribatuko diru-sarrerak dira. Gainerako guztiek izaera publikoa dute, eta Nafarroako toki entitateek Nafarroako Ogasun Publikoak dituen eskumen berdinak izanen dituzte horien gainean; bestak beste, horiek kobratzeko premiamendu-prozedura erabiltzen ahalko dute.

Toki entitateei baliabideak esleitzea

- **Udalerriak:** aurreko sailkapenean zerrendatutako baliabide guztiek osatzen dute udalerrien ogasuna, Toki Ogasunei buruzko Foru Legean jasotako berezitasunekin.

- **Kontzejuak:** udalerriek tributu izaeraz kanpo dituzten baliabide berak dituzte kontzejuak, urbanizazio kuotak izan ezik. Gainera, tasak eta kontribuzio bereziak dira ordainarazten ahal dituzten tributu bakarrak.

- **Mankomunitateak eta planifikazio orokorreko mankomunitateak.** Baliabide hauek izanen dituzte: zuzenbide pribatuko diru-sarrerak; dirulaguntzak eta zuzenbide publikoko beste diru-sarrera batzuk; tasak zerbitzuak emateagatik edo bere eskumeneko jarduerak egiteagatik; kontribuzio bereziak; prezio publikoak; kreditu-operazioetatik eskuratutakoa; isunak eta, zer entitate diren mankomunitateen parte, horien ekarpenak.

- **Eskualdeak:** Nafarroako eskualdeek udalerrien baliabide ekonomiko berak izanen dituzte, salbuespen hauekin:

- Eskualdeei zer eskumen dauden esleituta, horiei egon behar dute loturik tasek eta kontribuzio berezien bidezko tributu baliabideak.

- Eskualde bakoitzak izanen ditu, halaber, sorreraren foru legeak berak esleitzen dizkion baliabide ekonomiko guztiak.
- Legedi sektorialak zehaztu beharko du zer baliabide ekonomiko den beharrezko modu zuzenean esleitzen zaizkien eskumenak erabiltzeko.
- Eskualdeek bere gain hartzen dituztenean udalerrriak ematen ari ziren zerbitzuak, hitzartzen diren baliabide ekonomikoak esleitu beharko dizkiete udalerrriek eskualdeei, baliabideen finantzazioan laguntzeko.

Tributu izaera ez duten baliabideak

■ **Berezko edo eskubide pribatuko irabaziak:** norberaren ondaretik eratortzen den edozein irabazi edo produktu, baita herentzia, legatu edo dohaintza gisa eskuratutakoak ere. Ez dira inola ere sailkapen honen barruan sartuko jabari publikotik edo ondasun publikoetatik datozenak.

■ **Herrilurretako aprobetxamenduak:** herrilurraren ondarearen aprobetxamendutik datozenak.

■ **Prezio publikoak:** diruzko ordainak, horiek jasotzen dituen toki entitatearen eskumeneko zerbitzu bat emateagatik edo jarduera administratiboak egiteagatik jasotakoak, betiere administratuek borondatez eskatu edo jasotzen badituzte eta sektore pribatuak gauzaten baditu, indarrean dagoen legediak sektore publikorako erreserbatu ala ez. Prezio publikoen zenbatekoak bere gain hartu behar du egindako zerbitzuaren edo jardueraren kostua. Udalbatzako Osoko Bilkurari dagokio prezio publikoak ezarri edo aldatzea, ezertan galarazi gabe gobernu batzordearen esku utz daitekeela eskumen hori.

■ **Urbanizazio kuotak:** hirigintzako exekuzio-unitateen barnean dauden lursailen jabeek toki entitateei abonatu beharrekoak, egindako urbanizazioaren kostuak ordaintzeko, jarduteko sistema lankidetzaren denean.

■ **Isunak:** gobernu-isunak (saioretara ez bertaratzea) eta zigorrak, udaleko eta tokiko ordenantzak eta beste legezko edo araubidezko agindu administratiboak hausteagatik ezarritakoak. Zergekin lotutako arau-hausteengatik ezarritako zigorrak ez dira

atal honetan sartzen, horien jatorrizko zerga-araudiaren izaera berdina izango baitute.

■ **Tributu izaera ez duten ondare prestazio publikoak:** Kontraprestazio ekonomiko horiek jasotzen dira tasa bati lotutako zerbitzu publikoak emateagatik, hura modu zuzenean egiten denean pertsonifikazio pribatuaren bidez edo zeharkako kudeaketaren bidez. Ordenantza bidez ezarri behar dira.

■ **Beste prestazio batzuk:** horien artean daude auzo- eta landa-bideak eraiki, mantendu eta hobetzeko langile- eta garraio-zerbitzuak (auzolana), eta orokorrean, horien eskumenekoak diren obrak egiteari dagozkionak.

Tributu izaera duten baliabideak

■ **Tasak:** diruzko ordainak, ematen direnak tokiko jabari publikoa modu pribatiboan erabiltzeagatik edo aprobetxatzeagatik eta toki entitatearen eskumeneko zuzenbide publikoko zerbitzu bat emateagatik edo jarduera administratibo bat gauzatzeagatik, subjektu pasiboari bereziki lotuta dagoenean edo hari eragin edo mesede egiten dionean eta baldintza hauetako bat ematen denean:

- a) Administruatuek ez dituztenean zerbitzu horiek borondatez jasotzen edo eskatzen.
- b) Ez dituztenean sektore pribatuak gauzatzen, indarrean dagoen legediak sektore publikorako erreserbatu ala ez.

Toki Ogasunei buruzko Foru Legearen (TOFL) 100. artikuluan jasota daude tasen zerga-egitatea osatzen duten jarduera eta zerbitzu gehienak.

■ **Kontribuzio bereziak:** tributu hauetan, subjektu pasiboak irabaziren bat lortzean edo beraren ondasunen balioa handitzean datza zergapeko egitatea, dagokion toki entitateak obra publikoak egiten dituelako edo tokiko zerbitzu publikoak ezarri edo zabaltzen dituelako.

Kontribuzio bereziak ordainarazteko, kasu bakoitzean hura ezartzeko erabakia hartu beharko da alde zuzenetik. Kontribuzio berezien bidez ordaindu behar diren obrak ezin dira gauzatu harik

eta haien agindu zehatza ematen ez den arte. Batera hartu behar dira aginduaren eta ezarpenaren erabakiak.

■ **Zergak:** ordainik gabe eskatzen diren tributuak, eta horietan, subjektu pasiboaren kontribuzio-gaitasuna agerian uzten duten negozioetan, egitateetan edo ekintzetan datza zergapeko egitatea, errenta bat lortu dutelako, ondare baten jabe direlako edo ondasunak eta zerbitzuak eskuratu dituztelako. Honela sailkatzen dira:

Nahitaezko ordainarazpena:

- Lur gaineko kontribuzioa.
- Jarduera ekonomikoen gaineko zerga edo lizentzia zerga.
- Trakzio mekanikoko ibilgailuen gaineko zerga edo zirkulazio zerga.
- Eraikuntzen, instalazioen eta obren gaineko zerga.
- Hiri-lurzoruaren balio-gehikuntzaren gaineko zerga edo gainbalioa.
- Etxebizitza hutsen gaineko zerga.

Borondatez ordainaraztekoak:

- Luxuzko gastuen gaineko zerga.

Toki zergak

■ **Lur gaineko kontribuzioa:** zerga zuzena eta erreala, ondasun higiezinaren katastroko balioa zergapetzen duena. Ondasun higiezinaren gaineko eskubide hauen titulartasunean datza zergapeko egitatea:

- a) Ondasun higiezinaren gaineko kontzesio administratiboa, edo horiei dagokien zerbitzu publikoen gainekoa.
- b) Azalaren eskubide erreala.
- c) Gozamenerako eskubide erreala.
- d) Aprobetxamendurako eta gozamenerako benetako eskubidea, herri ondasunen ordainetan.
- e) Jabego eskubidea.

Urteroko sortzapena du zerga horrek. Zerga-oinarria ondasun higiezinaren katastro-balioa da, Aberastasunaren Lurraldeko Zerga-erregistroan ezartzen dena, zeina Nafarroako Gobernuak eta Udalek batera osatu eta kudeatzen baitute. Higiezinak hainbat prozeduraren bidez baloratzen dira, mailaren arabera. Lurra balorazio-txostenen bitartez baloratzen da, eta gutxienez bost urtean behin eguneratu behar dira aipatu txostenak.

■ **Jarduera ekonomikoen gaineko zerga edo lizentzia zerga:** tributu zuzena eta erreala, jarduera ekonomikoak zergapetzen dituena. Nafarroako Foru Komunitatean enpresa-jarduerak, jarduera profesionalak edo artistikoak gauzatzean datza zergapeko egitatea, alde batera utzita jarduera horiek lokal zehatz batean gauzatzen diren ala ez eta zergaren tarifetan zehaztuta dauden ala ez. Zergadunen sozietateen edo PFEZren kontura egindako ordainketatzat hartuko dira pertsona fisikoek edo 2.000.000 €-tik behera fakturatzan duten pertsona juridikoek ordaindutako kuotak. Zerga hau Ekonomia Jardueren Erregistroaren bidez kudeatzen da, zeina Nafarroako Gobernuak kudeatzen baitu eta urtero eguneratzen baita. Zergaren tarifak 7/1996 Foru Legean arautzen dira, eta lege hori tarifaren balioa eguneratzen edo jarduera berriak eranstean dituzten zerga-neurrien bidez gaurkotzen da.

■ **Trakzio mekanikoko ibilgailuen gaineko zerga edo zirkulazio zerga:** tributu zuzena, bide publikoetan ibil daitezkeen eta halako izaera duten ibilgailuen titulartasuna zergapetzen duena, edozein dela ere ibilgailu mota edo kategoria. Urteroko sortzapena duen arren, kuotak hiruhileko osotan banatu daitezke alta edo baja ematen denean. Udalek kudeatzen dute, Trafiko Zuzendaritza Nagusiaren informaziotik abiatuta prestatzen den ibilgailuen erregistroaren bidez.

■ **Eraikuntzen, instalazioen eta obren gaineko zerga:** zeharkako tributua, udalerrri barnean edozein eraikin, instalazio edo obra egitea zergapetzen duena, horiek gauzatzeko obra lizentzia behar denean, baldin eta zerga ezartzen duen udalerritari badagokio lizentzia ematea edo lizentzia ematearen txostena idaztea. Zerga obra hasterakoan sortzen da, lizentzia eduki ala ez, eta zerga-oinarria obren kostu erreala eta efektiboa da. Hortaz, zerga kudeatzeko, behin-behineko likidazio bat ezartzen da, aurrekontuaren gainean kalkulatzan dena, eta behin betiko likidazio baten bidez, egindako obraren kostua jada ezaguna denean.

■ **Hiri-lurzoruairen balio-gehikuntzaren gaineko zerga edo gainbalioa:** tributu zuzena, edozein tituluren bidez jabegoa eskualdatzean edo horien jabegoa mugatzen duen edozein gozamen- eskubide osatzean edo eskualdatzean lursailek izandako balio-igoera zergapetzen duena. Jabegoa edo eskubidea eskualdatzean sortzen da zerga, eta zerga-oinarria ezartzeko, balorazio-txostenean lursailari ematen zaio balioa hartzen da kontuan.

Konstituzio Auzitegiak 2017ko uztaileko epaia eman ondoren, ez zaio zerga honi atxikitzen subjektu pasiboak frogatzen duenean ez dela balio igoerarik izan eskualdaketaren eta lurra eskuratzearen balio errealean arteko aldean. Ogasunei buruzko Legea egokitu zen ezartzeko zer prozedurari heldu behar zaion frogatze hori tramitatzeko.

■ **Etxebizitza hutsen gaineko zerga:** nahitaezko zerga horrek etxebizitza hutsen erregistroan jasota dauden udalerriko etxebizitzak zergapetzen ditu. Erregistro hori Nafarroako Gobernuak prestatzen du, Nafarroan lehenengo etxebizitzarako eskubidea bermatzeko premiazko neurriei buruzko 24/2013 Foru Legea betez. Nafarroako Gobernuak 2018an hasi zen foru dekretu baten proiektua tramitatzeko erregistro hori sortzeko, baina oraindik ez da onetsi. Erregistro hori ezartzea ezinbestekoa da zerga aplikatu ahal izateko, hark frogatzen duelako badagoela zerga-egitaterik.

■ **Luxuzko gastuen gaineko zerga:** zeharkako zerga, borondatezko ordainarazpenekoa, ikuskizun publikoetan egindako apustu gurutzatuetan izandako irabaziak, ehiza- eta arrantza-barruti pribatuen aprobetxamendua eta bingoan lortutako sariak zergapetzen dituena.

Estatuko tributuetan parte hartzea

■ Nafarroako udalerriek partaidetza dute Nafarroak ordainarazten ez dituen Estatu zergetan. Nafarroaren eta Estatuaren arteko Hitzarmen Ekonomikoaren egungo idazketak xedatzen duenaren arabera, zerga horiek dira monopolio fiskalen bidez biltzen direnak, inportazio-eskubideak eta zerga berezietan eta BEZ zergan aitortzen diren inportazio-zergak. Kontzeptu honengatik oso zenbateko txikiak jasotzen dira, Estatuak ia ez baitu tributurik biltzen Nafarroan.

Nafarroako foru ogasuneko tributuetan parte hartzea

■ Nafarroako udalerriek, kontzejuek, mankomunitateek eta eskualdeek partaidetza dute Foru Komunitateak biltzen dituen tributuetan. Toki Ogasunei buruzko Foru Legearen 123. artikuluan arautzen da partaidetza, zeina Nafarroako Toki Administrazioa Berrantolatzeke Foru Legean guztiz aldatu baita. Likidatutako azken ekitaldiko diru-sarreraren portzentaje finko bat izanen da urtero, Toki Ogasunei buruzko Foru Legean finkatuko dena.

Erregulazio berriarekin, Partaidetzaren Funtsa lau ildotan egituratzen da, zeinak foru lege batek edo batzuek arautuko baitituzte. Oraindik onesteko daude, 2020 ekitaldian indarra hartuko badu. Hona hemen lau ildoak: zerbitzuak finantzatzeko moduluetarako transferentziak, kapital transferentziak plan zuzentzaileetarako, libre determinazioko zenbatekoak gastu arrunterako eta kapitaleko gasturako, eta finantzaziorako berariazko ildoak, hala nola hiritasun agiriak, hautetsien ordainsarien kalte-ordainak eta NUKFrako laguntza.

■ **Finantzazio moduluetarako transferentzia funtsak** finantzatuko ditu egun Nafarroako Aurrekontu Orokorretako transferentzia finalisten xedekoak diren zerbitzuak, eta kostuaren modulu unitarioen arabera banatuko da. Gisa horretan zenbait zerbitzu finantzatuko dira: eskola kontzentrazioak, udal ikastetxeak, 0-3 urte bitarteko ikastetxeak, musika eskolak, osasun kontsultategiak, industrialdeen kudeaketa, liburutegiak eta artxiboak eta montepioak.

■ **Kapital transferentzien funtsak** finantzatuko ditu Toki Inbertsioen Planaren inbertsioen egungo programak, hau da, plan zuzentzaileen bidez koordinatutako azpiegiturak. Foru lege bidez arautuko dira funts hori, lau urtean behin.

■ **Determinazio libreko funtsa** banatzeko, foru lege bidez onetsiko den formula bat erabiliko da, printzipio hauek oinarri hartuta: justizia, proportzionaltasuna, gizarte-kohesioa, lurralde-oreka eta finantza-nahikotasuna. Gastu arruntaren nahiz inbertsioen gastua finantzatzeko aplikatuko da, kapital transferentziek ez baitituzte finantzatuko Toki Inbertsioen Planaren toki programazioko oraingo obrak.

■ **Finantzaziorako berariazko ildoak** honako hauei aplikatuko zaizkie: hiritasun agiriak, NUKFren laguntza eta

hautetsien ordainsariengatik toki entitateei ematen zaien kalteordaina.

Kreditu eragiketak

■ Toki entitateek kreditu eragiketak hitzartu ditzakete edo herri-zorra jaulki dezakete, haien inbertsioak finantzatzeko eta diruzaintzaren behin-behineko defizitak estaltzeko. Era berean, abalak eman ditzakete obrak edo zerbitzuak kontratatzen dituzten edo emakidak ustiatzen dituzten pertsonak edo erakundeek hitzartutako kreditu eragiketen gainean, kontratatutako obrak edo zerbitzuak edota ustiatutako emakidak erakundearen onurarako direnean.

■ Epe luzeko zorpetzeari buruzko Estatuko araudian erregulatu da toki entitateen zorpetzearen kontrola, eta Toki Ogasunei buruzko Foru Legea aplikatuko da diruzaintzaren eragiketarako. Aurrekontuen egonkortasunari buruzko araudiak ere ukitzen du.

■ Laburbilduz, Foru Komunitateko Administrazioaren baimena behar da urtebetetik gorako epea duten kreditu eragiketa guztiak hitzartzeko, baldin eta zor biziak gainditzen badu likidatutako azken ekitaldiko diru-sarreraren %75 edo azken ekitaldiko aurrekontuen likidazioak aurrezte garbi negatiboa badu, hau da, funtzionamenduaren eta karga finantzarioaren gastua handiagoa bada diru-sarreraren %110 baino. Ezin da eragiketa berririk egin hitzartutako zor biziak gainditzen badu diru-sarreraren %110.

■ Orobat, toki entitateek bete behar dituzte aurrekontuen egonkortasunak zor finantzarioarako, zor komertzialerako eta zuhurtasun finantzarioarako ezartzen dituen mugak.

Dirulaguntzak

■ Toki entitateek, zer helburutarako eskuratu zituzten edozein motatako dirulaguntzak, horietarako erabili beharko dituzte. Dirulaguntzak gastu arruntetarako edo kapital-gastuetarako bideratu daitezke. Gehienak Nafarroako Aurrekontu Orokorretatik datoz, eta Departamentuek ematen dituzte. Horretaz gain, Europar Batasunak eta Estatuko Administrazioak ere diru-laguntzak ematen dituzte.

Aurrekontuen egonkortasuna

■ Aurrekontuaren Egonkortasunari eta Jasangarritasun Finantzarioari buruzko 2/2012 Lege Organikoak hiru arau fiskal ezartzen ditu, administrazio publiko guztiek bete beharrekoak, sektore publiko guztiak bete ditzan defizitaren eta zor publikoaren helburu berak. Legeak, orobat, mugak ezartzen ditu entitate bakoitzaren diruzaintzako gerakina eta superabita erabiltzeko orduan, eta behartzen du informazioa argitara ematera, ministerioak dituen webguneen bidez, ekonomiaren eta aurrekontuen kudeaketari buruz, eta entitatearen kontu-hartzaitzari egozten dio, zenbaitetan, hori betetzearen erantzukizuna.

■ Muga horiek aplikatzeko, Europako kontuen sistema erabiltzen da. Eredu horrek aurrekontuen kontabilitatea informazio ekonomikoa homogeneizatzeko arauetara egokitzen du, modurik egon dadin Europar Batasuneko administrazio guztien kontuak konparatzeko. Horretarako, zenbait doikuntzarekin egin behar dira kalkuluak eta emaitzak ez dira aurrekontuaren kontabilitatearen emaitza berberak.

Zehazki, honela laburbiltzen ahal dira aurrekontuen egonkortasunari buruzko araudiak ezartzen dituen betebeharrak:

- **Aurrekontuaren egonkortasunaren muga fiskala:** aurrekontuak orekan prestatu, gauzatu eta likidatu behar dira (Europako Kontuen Sistemaren terminoetan); hau da, positiboa edo nulua izan behar du finantzakoak ez diren diru-sarreraren eta gastuen arteko saldoak (1. kapitulu ekonomikotik 7.era).
- **Gastu arauaren muga fiskala:** gastu konputagarriak, zeina gastu ez finantzarioak osatzen baitu zorraren interesak eta transferentzia finalistekin finantzatzen den gastua kenduta, urtero hazi behar du, ekonomiaren hazkunde joera gainditzen ez duen tasa batekin. Tasa hori gobernu zentralak finkatuko du, urte baterako baino gehiagotarako. Indarreko erabakiak ezartzen du %2,7 eta %2,8 haziko dela 2019an eta 2020an, hurrenez hurren, baina aurreikusten da 2020ko tasa beste erabaki batek

eguneratuko duela etorkizunean, gobernu berria eratutakoan.

- **Jasangarritasun finantzarioaren arau fiskala:** hiru mugatan artikulatzen da:
 - a) *Zor finantzarioaren muga:* udalaren zorraren bolumenari eusteko eta itzulketa bermatzeko, zor biziaren saldoa diru-sarrera arrunten %110era mugatzen da; hortaz, muga hori gainditzen duten toki entitateek ez dute zorpetze-eragiketa berririk hitzartzerik izanen.
 - b) *Zor komertzialaren muga:* hornitzaileei ordaintzeko epealdia ez da izanen berankortasunari buruzko legeak ezartzen dituen 30 egunetik gorakoa (hura ere 30 egunekoa da). Ordaintzeko batez besteko epea kalkulatzeko, fakturen zenbatekoaren batezbesteko haztatua erabiliko da (hornitzaileei zer egunetara ordaintzen zaien, horiexenak).
 - c) *Zuhurtasun finantzarioaren muga:* finantza entitateekin zorra hitzartzeko, baldintzak ezin dira okerragoak izan Estatuak zor publikoa jaulkitzeko dituenak baino. Baldintza horiek aldian-aldian eguneratzen dira ministerioen ebazpenen bidez.
- **Superabitaren erabilera:** oro har, zor finantzarioa murrizteko erabili behar da aurreko ekitaldiko aurrekontuaren superabita. Hala ere, araua malguagoa da entitateak betetzen baditu zorpetzearen mugak, eta, hortaz, saldo hori erabiltzen ahal da inbertsio finantzarioki jasangarriak finantzatzeko diruzaintzako gerakinaren bidez. Ohiko jardunbidea da Nafarroako toki entitateetan.
- **Informatu beharra:** HAP/2015/2012 Ministro Aginduak informazio betebeharrak batzuk ezartzen ditu prozedura telematikoaren bidez aurrekontuaren eta kontabilitatearen kudeaketari dagokionez eta ordainketei eta hornitzaileei ordaintzeko batez besteko epeari dagokionez. Betebeharrak horiek honela laburbil ditzakegu:

Urteroko informazioa:

- Aurrekontuaren ildo orokorrak
- Zerbitzuen kostu erreala
- Onartutako edo luzatutako aurrekontuak
- Langileei buruzko informazioa
- Aurrekontuaren kitapena /urteko kontuak
- Likidazioaren aurrerapena
- Zor iraungiak eta galdagarriak, egotzi gabeak
- Zerga-arauak betetzearen inguruko aurreikuspena
- Exekuzio egoera metatua

Hiruhilekoko informazioa:

- Hornitzaileei ordaintzeko batez besteko epealdiari buruzko informazioa.
- Diruzaintzaren plangintza eta zor bizia eguneratzea.
- 5.000 biztanletik gorako udalerrientzat:
 - Likidazioaren aurrerapena
 - Zor iraungiak eta galdagarriak, egotzi gabeak
 - Zerga-arauak betetzearen inguruko aurreikuspena
 - Exekuzio egoera metatua

Aurrekontuaren eta kontabilitatearen kudeaketa

Aurrekontua

■ Nafarroako toki entitateek urtero Aurrekontu Orokor Bakarra onetsi behar dute: adierazpen zifratu, bateratu eta sistematikoa, gehienez aitor ditzaketen betebeharrak eta dagokion ekitaldi ekonomikoan likidatu beharreko eskubideak biltzen dituen. Funtsezko tresna bat da, udal gobernuak bere esku duena zehazteko zer baliabide behar duen bete nahi dituen helburuak betetzeko.

■ Aurrekontu Orokor Bakar horren barnean beste aurrekontu hauek daude: udalarena, erakunde autonomoena eta merkataritza elkarteena, haien kapital osoa toki entitatearena bada.

■ Halaber, toki entitateak sozietate baten partaidetzen gehiengo duenean, sozietatearen aurrekontua ere sartuko da Aurrekontu Orokor horretan.

- Aurrekontua hobeki kudeatzeko, toki entitateek aurrekontua betetzeko oinarri batzuk ezar ditzakete, diru-sarrerak eta gastuak betetzeko araudi gisa, erakundera eta hark eskaintzen dituen zerbitzuetara hobeto egokitze aldera.

Aurrekontuaren egitura

- Toki entitateen aurrekontuek diru-sarrerak eta gastuak sailkatu behar dituzte, Nafarroako Gobernuak onesten duen aurrekontu egiturarekin bat (234/2015 Foru Dekretuaren bidez arautua).

- Indarrean dagoen aurrekontu-egiturak aurrekontu-gastuen sailkapena jasotzen du, irizpide hirukoitz bati jarraikiz: programen arabera, ekonomikoa eta organikoa. Sailkapen ekonomikoa nahitaezkoa da, bai diru-sarreraren aurrekontuan, bai gastuenean. Gastuen aurrekontuak programen arabera izan behar du. Sailkapen organikoa hautazkoa da.

- Programen arabera sailkapenak helburuaren arabera ordenatzen ditu gastuak; sailkapen ekonomikoak, izaeraren arabera; eta organikoak, berriz, gastua gauzatzen duen unitatearen edo eragilearen arabera. Aurrekontu-partidan sailkapen funtzionaleko hiru digitu jartzen dira, sailkapen ekonomikoko beste hiru eta sailkapen organikoaren kasuan, aurreikusten diren guztiak. Banakapen hori bi digitukoa izan ohi da kontabilitate erraztua erabiltzen duten toki entitateen kasuan (oro har, 3.000 biztanletik beherakoak).

AURREKONTUAREN EGITURA		
Sailkapena	Irizpidea	Galdera
Organikoa	Zer organok agintzen duen diru-sarrera edo gastua	Nork?
Programak	Zertarako erabiltzen den diru-sarrera edo ordainketa	Zertarako?
Ekonomikoa	Diru-sarreraren edo ordainketaren izaera	Zertan?

- Kontabilizazioa aurrekontu-partidaren gainean egiten da, eta gastuen zerga-kontrola, udalak ezarritako lotura juridikoaren mailaren gainean; hau da, aurrekontu-desagregazio txikiagoa da kontrol-beharren arabera. Betiere, sailkapen ekonomikoak eta programen arabera gutxienez zenbaki bana eduki behar dute.

Maila	Programen araberako sailkapena	Sailkapen ekonomikoa
1	1 Gastuen alorra	Kapitulua
2	2 Gastuaren politika	Artikulua
3	3 Programa taldea	Kontzeptua
4	4 Programa (irekia)	Azpikontzeptua
5	5 Azpiprograma (irekia)	

Aurrekontua prestatu eta onestea

- Udalburuaren partetik prestatuko da aurrekontua, idazkariak eta kontu-hartzaileak lagunduta.

- Behin eginda, eta idazkariak eta kontu-hartzaileak txostena idatzi ondoren, udalburuak Osoko Bilkuran aurkeztuko du azaroaren 1aren aurretik, aurrekontua onesteko, zuzentzeko edo atzera botatzeko. Aurrekontuarekin batera, plantilla organikoa onartu behar da.

- Osoko Bilkurak hasiera batean onetsi ondoren, jendaurrean jarriko da idazkaritzan hamabost egun baliiodunez, Nafarroako Aldizkari Ofizialean eta iragarki-oholean argitaratu eta gero, bizilagunek edo interesdunek espedientea aztertu eta erreklamazioak egin ditzaten.

- Erreklamaziorik balego, Osoko Bilkurak horien gaineko berariazko erabakia hartu beharko luke, eta aurrekontua behin betiko onetsi. Hala egin ezean, jendaurrean jartzeko epea igaro denean, aurrekontua behin betiko onetsiko dela iritziko zaio, eta Osoko Bilkurak ez du erabaki berririk hartu beharko.

- Aurrekontuak NAOn kapituluka laburbildurik argitaratutakoan hartuko du indarra.

- Aurrekontua hasiera batean zein behin betiko onesteko, nahikoa da gehiengo soila edukitzea, legeak ez baitu gehiengo kalifikaturik eskatzen.

- Toki entitatearen Osoko Bilkurak aurrekontua onesten ez badu, udalburuak aurrekontuari lotutako konfiantza-eskea egin dezake. Eskea atzera bota arren, aurrekontua onetsi dela iritziko zaio, bozkatu eta hilabeteko epean zentsura-moziorik aurkezten ez bada, edo mozioak aurrera egiten ez badu.

Aurrekontua luzatzea

- Ekitaldia hastean aurrekontua ez bada behin betiko onetsi, automatikoki aurreko ekitaldiko aurrekontua eta hori betearazteko oinarriak luzatuko dira. Luzapenak gastuen hasierako kredituei eragiten die, salbu eta amaitu behar direnei edo berriz jasoko ez diren diru-sarrerez finantzatutakoei. Nahiz automatikoki luzatzen den, udalburuak ebazpena eman behar du, luzatzen diren kredituak eta kentzen direnak zehazteko.

- Ebazpena ematerakoan, udalburuak luzatutako kredituak igo ditzake, baldin eta nahikoa diru-sarrera egonen dela aurreikusten bada eta gastu-konpromisoak irmoak badira.

- Oraindik tarterik baldin badago, Osoko Bilkurak, luzapenaren berri ematen den bilkuran, goranzko doikuntzak erabaki ditzake, falta den diru-sarreraren gerakina erabiliz. Erabakiak jarraitu behar dio aurrekontu arrunta onesteko prozedura berari, jendaurreko tramiteak barne.

- Luzatutako aurrekontua egokitzeko hartutako erabaki arrazoitu guztiak Nafarroako Gobernu Tokiko Administrazioaren Departamentura bidali behar dira, erabakiak onetsi eta 15 eguneko epean.

- Behin betiko aurrekontua onetsitakoan, beharrezko doikuntzak egin behar dira estaldura emateko, kasua bada, luzatutako aurrekontuaren indarraldian eginiko eragiketei.

Aurrekontuko aldaketak

- Aurrekontuan jasotako gastu kredituak zer helburutarako onartu ziren, horretarako baino ez dira erabiliko, eta izaera murriztailea izanen dute. Horrela, ezin izanen dira gastu horien zenbatekoa gainditzen duten gastu-konpromisoak edo – betebeharrak hartu, kredituak zabalgarriak ez badira.

- Dena dela, behar handiagoak edo berriak baleude, hasiera batean aurreikusitako gastuetarako kredituak alda litezke. Osoko Bilkurak hartu behar ditu aurrekontua aldatzeko erabakiak, edo, zenbait kasutan, aurrekontua gauzatzeko oinarrietan aipatzen den organoak. Bat dira aurrekontuko aldaketak onesteko prozedura eta

hasiera batean onestekoa, eta berberak dira publizitatearen betebeharrak.

■ Zazpi aldaketa-modalitate daude, eta aldaketa bat egitean, bakoitzari dagokion espedientea idatzi behar da: kreditu bereziak, kreditu-osagarriak, kredituak handitzea, kreditu-transferentziak, diru-sarrera bidez kredituak sortzea, kreditu-soberakinak eranstea eta deuseztatzeen ondoriozko bajak.

Aurrekontuko aldaketak (laburpena)

Aldaketa mota	Betekizunak	Finantzazio baliabideak	Zer organok onesten duen eta tramitazioa
KREDITU BEREZIA	GASTU ZEHATZA KREDITU GERORAEZINIK EZ	DIRUZAINZAKO GERAKINA AURREIKUSI GABEKO DIRU-SARRERAK DIRU-SARRERA HANDIAGOAK DEUSEZTATZEA-KREDITUEN BAJA KREDITU ERAGIKETAK (SALB)	OSOKO BILKURA ETA AURREKONTUAREN TRAMITAZIO BERA
KREDITU GEHIKUNTZA	GASTU ZEHATZA GERORAEZINA HANDIEZINA KREDITU ASKI EZ	KREDITU BEREZIAN BEZALA	OSOKO BILKURA ETA AURREKONTUAREN TRAMITAZIO BERA
KREDITUA HANDITZEA	AURREIKUSPENA EXEKUZIO OINARRIETAN LOTUTAKO BALIABIDEAK GAUZATUAK	AITORTU DIREN LOTUTAKO DIRU-SARRERAK	EXEKUZIO OINARRIEN ARABERA
KREDITUEN SORRERA	LOTUTAKO FINANTZAZIOA DUEN GASTUA	LOTUTAKO DIRU- SARRERAK, KONPROMISO IRMOA DUTENAK ETA BILDUTAKOAK	OSOKO BILKURA, BAINA PUBLIZITATEAREN TRAMITERIK GABE
KREDITUEN TRANSFERENTZIA	KREDITU ASKI EZ	BESTE KREDITU BATZUK GUTXITZEA	EXEKUZIO OINARRIEN ARABERA
KREDITUAK TXERTATZEA	AURREKO ALDIAN GAUZATU GABEKO GASTUA	DIRUZAINZAKO GERAKINAK DIRU-SARRERA HANDIAGOAK LOTUTAKO DIRU-SARRERAK	EXEKUZIO OINARRIEN ARABERA

Aurrekontua gauzatzea

■ Lau fasetan gauzatzen da gastuen aurrekontua: gastuaren baimena, gastuaren xedapena edo konpromisoa, aitortza eta betebeharraren likidazioa eta ordaintzeko agindua. Fase horiek egintza administratibo bana dakarte, eta zer organok duen horretarako eskumena, hari dagokio egintza.

■ Osoko Bilkurari edo udalburuari dagozkio gastuen baimena eta xedapena, zenbatekoa zein den (ikus Osoko Bilkurari eta alkateari dagozkion eskumenen atala). Gainerako faseak udalburuari dagozkio, edo horretarako eskuordetza jaso duten

organoei. Fase bat baino gehiago meta daiteke egintza administratibo bakar batean.

- Diru-sarrerak aitortzaren fasetik gauzatzen dira zuzenean, nahiz eta aldez aurreko fase bat egon daitekeen, diru-sarreraren konpromisoarena, beharrezkoa denean kreditu aldaketak finantzatzeko, diru-sarrera finalistak egoteagatik.

- Gastuen ondorio ekonomikoak aurrekontu ekitaldi batetik aurrera luzatzen direnean (inbertsio gastuak, kasu), urte anitzetako gastuen gisara baimentzen ahal dira, eta gastuen proiektu bat bezala kudeatzen dira. Kasu horretan, gastu guztia hartzen du bere gain erabakiak. Horrela, baimenari eta xedapenari buruzko erabakiak hartzen ahal dira, hala nola kontratuen lizitazioa eta esleipena, nahiz ekitaldi bakoitzari dagokiona baino ez den gauzatuko.

Aurrekontua likidatzea eta ixtea

- Aurrekontu-ekitaldia itxi ondoren, martxoaren 1a baino lehen udalburuak aurrekontuaren likidazioa onetsiko du, eta, bertan, honako hau jasoko da: ekitaldia itxi den egunean aurrekontuak duen betetze-egoera, aurrekontuaren emaitza, diruzaintzaren soberakinak, kreditu-soberakinak, eta ordaintzeke eta kobratzeke daudenak. Horren berri emanen zaio Osoko Bilkurari, horrek eginen duen lehenengo bileran, eta espedientearen kopia bidaliko zaio Tokiko Administrazioaren Departamentuari.

- Aurrekontuaren likidazioan, magnitude nagusiak aurrekontu-emaitza eta diruzaintzaren gerakina dira. Lehenak ekitaldian gauzatutako diru-sarreraren eta gastuen arteko aldea adierazten du. Bigarrenak toki entitatearen finantza-egoera erakusten du; hau da, hurrengo ekitaldietan gastu berriak edo handiagoak finantzatzeko eskuragarri dituen funtsak. Gerakina negatiboa bada, udalak egoera hori zuzentzeko neurriak hartu beharko ditu. Neurri horiek sortutako defizitaren izaeraren araberakoak izanen dira, eta batik bat zehaztu beharko da inbertsioek finantzazio-falta duten edo gastu arrunt gehiegi dauden.

- Gainera, aurrekontuaren likidazioan nahiz kontu orokorrean, azertu behar da bete diren aurrekontuen egonkortasunari buruzko araudiak finkatzen dituen hiru mugak: aurrekontuaren egonkortasuna, jasangarritasun finantzarioa eta gastuaren araua. Horietakoren bat bete ezean, plan ekonomiko

finantzario bat prestatu beharko da entitatea mugen barnean kokatzeko bi ekitalditan: orduko horretan eta hurrengoan.

- Orobat, aurrekontuen egonkortasunari buruzko araudiak ezarritako mugek behartzen dute aurreko ekitaldiko aurrekontuaren superabita erabiltzera, oro har, zor bizia murrizteko, baina entitateak egoera finantzario osasuntsua baldin badu, inbertsio finantzarioki jasagarriak finantzatzeko erabil daiteke. Horren definizioa Toki Ogasunei buruzko Legean dago jasota. Eragiketa horiek diruzaintzako gerakinarekin finantzatutako aurrekontuko aldaketen bidez egiten dira.

Kontu orokorra

- Aurrekontu Orokorrean sartutako erakunde guztien aurrekontu-likidazioekin, martxoaren 31a baino lehen udalburuak kontu orokorrak eginen ditu, eta ekainaren 1a baino lehen, Kontuen Batzorde Bereziari igorriko dizkio, horren gaineko txostena idatz dezan.

- Batzordeak txostena idatzi ondoren, kontu orokorrak eta horien gaineko txostena jendaurrean aurkeztuko dira hamabost egun baliodunetz, eta epe horretan, interesdunek erreklamazioak egiten ahal izanen dituzte. Kontuen Batzordeak erreklamazio horiek aztertuko ditu, eta txosten berria idatziko.

- Espedientea Osoko Bilkuraren onespenera jarriko da, irailaren 1a baino lehen onetsi dezan. Behin onetsita, hamabost eguneko epean Toki Administrazioako Departamentuari igorri behar zaio. Bide telematikoak erabiliz, batera igor dakieke Nafarroako Gobernuari nahiz aurrekontuen egonkortasunaren mugak betetzen direla egiaztatzeke eskumena duen ministerioari.

Kontu orokorraren edukia

Espedientea:

- Entitate bakoitzaren aurrekontua likidatzeko espedientea.
- Entitate bakoitzaren egoera ekonomikoari eta patrimonialari buruzko espedientea.
 - Egoeraren balantzea.
 - Galeren eta irabazien kontua.

- Entitate bakoitzaren Kontuaren eranskinak.
 - Diruzaintzaren egoera.
 - Etorkizuneko ekitaldien kargurako gastuen eta diru-sarreraren konpromisoen egoera.
 - Kostuen memoria.

- Entitateak zer merkataritza sozietateren kapitala duen guztiz bere esku, horien urteko kontuak .

Eranskinak:

- Kontu-hartzaitzaren txostena.
- Zorraren egoera.
- Udalburuaren memoria.
- Entitate guztien kontu kontsolidatua.
- Entitateak zer merkataritza sozietatetan duen %50tik gorako partaidetza, horien urteko kontua.

Kontabilitatea

■ Toki entitatea eta horren erakunde autonomoak kontabilitate publikoko araubidean sartuta daude. Era berean, araubide horren barruan daude merkataritza-elkartek, toki entitateak partaidetzen osoa edo gehiengoa duenean haietan, ezertan galarazi gabe enpresa pribatuentzat indarrean dauden zuzenbide- eta merkataritza-araudiari eta Kontabilitate Plan Orokorrari ere men egin behar izatea. Kontabilitate publikoko araubidearen barruan daudenek kontuak aurkeztu behar dituzte Kontuen Ganberan.

■ Nafarroako Toki Ogasunek beren araudia dute kontabilitaterako; hain zuzen ere, 272/1998 eta 273/1998 foru dekretuetan dago arauturik, sistema orokorra edo sinplifikatua den.

■ Sistema orokorra Kontabilitate Publikoko Plan Orokorra da, partida bikoitzekoa. Izan ere, 3.000 biztanleko edo hortik gorako toki entitate guztiei eta beren erakunde autonomoei aplikatzen zaie, baita udalerriez bestelako toki entitateei ere, baldin eta 3.000 eta 5.000 biztanle artean dituzten udalen batez besteko gastu arruntak gainditzen badituzte bi ekitaldi jarraian.

■ Kontabilitate erraztuko sistema, berriz, sistema orokorraren aplikazio-eremutik at dauden entitateei aplikatzen zaie, sistema orokorra aplikatzea borondatez eskatzen ez duten bitartean.

Tributuen kudeaketa

Tributuak eta ordainarazpenak ezarri eta arautzea

■ Ordenamendu juridikoak zergapetzeko ahalmena ematen die toki entitateei, tributua ordainarazteko beren eskumenen eta lurraldearen esparruan.

■ Tributua ezartzeko ahalmenari esker, toki entitateek tributu elementuak zehazten ahal dituzte ordenantza fiskalen bidez, betiere, legeak ezarritako mugen barnean.

■ Ordenantza fiskaletan gauzatzen da toki entitateek toki tributuen arloan duten erregelamenduak egiteko ahalmena. Toki Administrazioari buruzko Foru Legean dago zehaztuta ordenantza fiskalak onetsi eta prestatzeko prozedura, eta Toki Ogasunei buruzko Foru Legearen 13. artikuluan, berriz, zehazten da zein den haien gutxieneko edukia.

■ Honela sailkatzen ahal da toki entitateen baliabideak ezarri eta antolatzeko ahalmenen aplikazioa:

■ **Tributu izaerako eta ordainarazpen nahitaezkoko baliabideak.** Haiekin ez da beharrezkoa ezartzeko erabakirik hartzea edo ordenantza fiskalik egitea, nahiz eta erabaki hauek hartu behar izan:

- Lur gaineko zergan, eraikuntzen, instalazioen eta obren gaineko zergan, eta gainbaliokoan eta etxebizitza hutsen gainekoan, zerga-tasa horiek gobernatzen dituzten arauak xedatutako mugen barruan ezartzen dira.
- Jarduera ekonomikoaren gaineko zergan indize-eskala bat ezartzen da, jarduera bakoitzaren kuotak aplikatzeko; eta gainbalioan, zergaren oinarria zehazteko.

■ **Tributu izaerako eta ordainarazpen aukerako baliabideak.** Haiekin beharrezkoa izanen da ordenantza fiskala ezarri eta onesteko erabakia, tarifak finkatzen dituen. Horrek tasak, kontribuzio bereziak eta luxuzko gastuen zerga ukitzen ditu.

■ Honako hau behar dute:

- Ordenantza eta erabakia, tarifak ezartzekoak, herrilurren aprobetxamenduetarako, langile eta garraio prestazioetarako eta tributu izaera ez duten ondare prestazioetarako.
- Ezarpena adostea eta tarifak prezio publikoetarako eta urbanizazio kuotetarako, birzatiketa proiektua onesten denean.

Likidazioa

■ Likidazioa ordainarazpenaren jarduera nagusia da, eta horren bidez, zerga-zorra zehazten eta zorduna identifikatzen da. Oinarri juridiko horri esker, bilketa gauzatzen da eta zerga lortzeko bitarteko hertsatzaileak erabiltzea funtsatzen ditu.

■ Tokiko Ogasunei buruzko Foru Legearen 86. artikulua likidazioak hiru motatan sailkatzen ditu, bilketaren arabera: jakinaraziak, jakinarazpenik gabeak eta norberak likidatuak.

- **Norberak likidatutako** zerga-zorrak, subjektuak berak aurkezten ditu, likidazio-aitorpenen bidez.
- **Jakinarazpenik gabeko likidazioak**, berriz, jada ezagunak diren zergadunen erroldetatik ateratzen dira, eta ez da jakinarazpen indibidualik egin behar. Izan ere, likidazio horiek aldizka kobratzen diren zergei dagozkie, eta dagokion izendegian, erroldan edo matrikulan alta ematearen likidazioa jakinarazi behar da soilik. Zerga horien likidazioa modu kolektiboan jakinaraziko da, betiere aldaketa orokorrik egon ez bada.
- Jakinarazpen kolektiboa egiteko, udaleko iragarki-oholean lege-abisuak argitaratuko dira, eta bertan adieraziko dira izandako aldaketa orokorrak,

errekurtsuak, epeak eta organoak, baita zorrak ordaintzeko epea ere.

■ **Jakinarazi beharreko likidazioei** dagokienez, bi kasu egon daitezke:

- Aldizkakoak ez diren zergen likidazioa.
- Aldizkako zergen kasuan, dagokion izendegian, erroldan edo matrikulan alta edo baja ematearen edo aldaketak egitearen likidazioa.

Diru-bilketa

■ Bilketaren kudeaketa honetan datza: administrazio-funtzioa betetzea toki entitateen ogasunetako hartzekoan dauden kredituak eta eskubideak burutze aldera. Tokiko Ogasunei buruzko Foru Legearen 84. artikulua araberan, bi epealdi ditu: borondatezkoa eta exekutiboa.

Borondatezko aldia

Borondatezko aldia zorraren likidazioa behar bezala jakinarazten denean hasten da (jakinarazpen hori indibiduala edo kolektiboa izan daiteke), edo aitorpen-likidazioa aurkeztearekin, norberak likidatzen dituen zergen kasuan. Subjektu pasiboa toki-ogasunarekiko zordun gisa ageri da soilik likidazioaren jakinarazpena egiten zaion unetik aurrera; hortaz, jakinarazpenik egiten ez bada, ez da eraginkorra.

Ordainketa egiteko epea, ordainarazpen-motaren araberakoa da:

- Indibidualki jakinarazten diren likidazioen kasuan, jakinarazpena egin eta 30 egun balioduneko epean egin beharko da.
- Aldizka kobratzen diren zergen likidazioari dagokionez, ordainketa 30 egun balioduneko epean egin beharko da, ordaindu behar diren hiruhileko naturalaren lehen egunetik zenbatzen hasita.
- Norberak kitatzen dituen zergen kasuan, ordainketa aitorpena aurkezterakoan egin behar da. Aitorpena dagokion ordenantzetan ezarritako epean aurkeztu beharko da, eta halakorik ezean, 30 egun balioduneko

epean, zergapeko egitatea gauzatzen denetik zenbatzen hasita.

Aldi exekutiboa

Zergen gaineko Foru Arau Orokorrak eta Nafarroako Foru Erkidegoaren Diru-bilketaren Araudiak gobernatzen du aldi exekutiboko bilketa. Automatikoki hasten da, eta ez du administrazioaren bestelako esku-hartzerik behar. Aski izanen da borondatezko aldian ordaintzeko epea bukatzearekin.

Aldi exekutiboa hasita, administrazioak **premiamendu-prozeduraren bidez** bilduko ditu zorrak. Zordunari jakinarazitako premiamendu-probidentzia bidez hasten da premiamendu-prozedura; horretan, ordainketa egiteko eskatzen zaio. Premiamendu-probidentziak epai judizial batek adina indar exekutibo dauka, ordaintzera derrigortutako dagoenaren ondasunen eta eskubideen aurka egiteko, eta diruzaintzak horretarako agindua emateko eskumena dauka.

Aldi exekutiboa hasteak berandutze-interesak eta epealdi horri dagozkion errekarquak sortzea dakar.

- Aldi exekutiboko errekarquak: errekarqu exekutiboa %5ekoa izanen da, eta premiamendu-probidentzia jakinarazi aitzin aldi exekutiboan ordaindutako zorraren gainean aplikatuko da. Premiamendu-errekarqu murriztua %10ekoa izanen da, eta, premiamendu-prozedura zer zorretarako jarri den martxan, horiek ordaintzeko erregelamenduz ezarritako epea bukatu aurretik ordaindutako zorraren gainean aplikatuko da. Premiamendu errekarqu arrunta %20koa izanen da, eta aurreko ataletan aipatutako inguruabarrak suertatzen ez direnean aplikatuko da.
- Berandutze interesak: zergari buruzko legeriak ezarritako interes-tasari aplikatuko zaizkio berandutze-interesak, oro har urtetik urtera eguneratuak, eta borondatezko aldian ordaindu ez den tronkoaren gainean.